3/241
■ Martie 2023
■ Anul XXI

Cafeneaua literară

Frescă minoică, 1600 î.Hr. (Akrotiri, Santorini, Grecia)

supliment ARTE POETICE

Ancheta «Cafenelei literare»

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

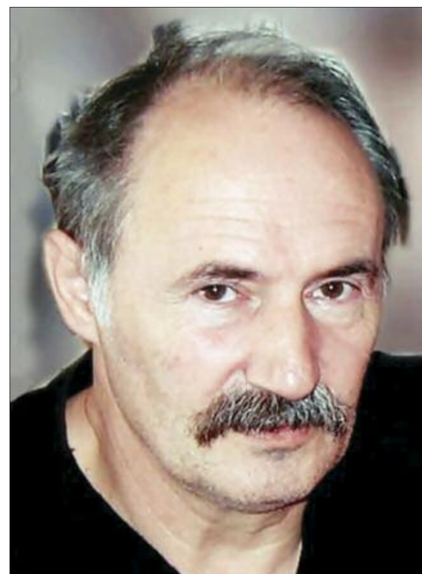
Domnule Director Virgil Diaconu,

Devenind din simpatie sinceră colaboratorul *Cafenelei literare* pe care cu onoare o conduceți, iată că acum sunt stânjenit de-a dreptul când văd că fostul meu prieten, distinsul poet și jurnalist Nicolae Dan Fruntelată, peste care pământul încă nu s-a tasat în Cimitirul Cernica, este jignit atât de grav în memorie de către Dl. Jean Dumitrașcu în aceeași revistă, la câțiva pași de textul meu. Mă consolează, ca să zic așa, doar lipsa de profesionalism, etalarea necunoașterii limbii române și a limbajului criticii literare, sărăcia de idei și logica precară a textului în discuție – dar mi se pare foarte, foarte trist să ajungem să ne bucurăm că cei care ne judecă sunt, cum să spun? – proști pe românește. D-lui Jean Dumitrașcu i-a dat o replică publică usturătoare distinsul critic Adrian Dinu Rachieru, când pe aceleași criterii butucănos mânuite l-a minimalizat pe scriitorul Anghel Dumbrăveanu. N-aș vrea să fiu al doilea care-l rog să se ducă la culcare pe ambetatul Jean, dar în privința lui Fruntelată nu sunt, mai mult ca sigur, singurul care-i apără memoria; de fapt, care rămâne uimit cum poate fi denigrat, căci acesta este cuvântul, unul dintre scriitorii români importanți. Jean al nostru spune că își propune să readucă în mintea cititorului „chipul real" al lui Frunte, ba chiar „fără ură și părtinire". Iată-l și Tacit, acum; numai că *sine ira et studio* al acestui Tacit, de acum și de aici, este transpus în litere *tale quale*: fără sâmț spus pe românește, adică rece, neutru, citatiform, cinic. Nu se poate face istorie, și mai ales istorie literară, fără sentiment, și însuși chipul real al cuiva este unul de mort dacă nu ai o cât de câtă tresărire în fața lui. Mai mult: acest Tacit de Trivale spune că iubește și admiră oamenii iluștri ai literaturii române, pe Nichita Stănescu, Marin Sorescu, etc., dar nu poate „ascunde sub" preș păcatele lor. Asta se cheamă schizofrenie, adică două lucruri care se neagă violent, categoric, într-o singură ființă, în același timp... Iubire fierbinte, pe de o parte – dispreț pe de altă parte, asta nu mai e Tacit, ci Catul de-a dreptul cu al său *odi et amo*. Asemenea girafe chiar nu există. Aș mai înțelege dacă s-ar vedea la Mr. Jean un semn de echilibru, dacă ar cita măcar un vers din Fruntelată, un volum de versuri, un poem, ca să vadă lumea (și el însuși să vadă) că-l iubește și-l admiră. Dar nu; citează doar politică și iar politică: două texte lungi dintr-un *Omagiu* tipărit în anii comunismului din ordinul partidului unic. Spune, D-le, baremi că-ți place cum scrie, că fraza e așa și pe dincolea, ceva care să țină un cât de precar echilibru la otrăvurile de limbă despicată în care te dedulcești cu amintirea lui Nicolae Dan Fruntelată.

Nu pot avea dialog cu adversarul lui Prospero, drept pentru care Vă rog, D-le Director, să luați act de protestul meu față de consumarea nobilei hârtii prin mânjirea cu negrul său scris. Ca individ, ca om ca să zic și eu așa, îmi place Jean Dumitrașcu, este o gazdă primitoare, un coseur amiabil, a fost și pe la mine pe acasă – unde, însă, aflând că am fost profesor și la școala de securiști, dintr-o dată a ridicat sprânceana stângă și i-am devenit suspect (eu, însă, mă port cu el firesc, întreg, fără a-i zdruncina în vreun fel suspiciunile...); ca poet cred încă să-mi placă, și poate chiar ca prozator – când face, însă, critică literară sociologic-vulgară mă apucă dorul lui de skizofrenie... Încetează, mon șer, amestecul acesta de noroi și șampanie.

Cât despre mine,
Cu stimă,

Nicolae GEORGESCU

VIRGIL DIACONU

Floarea de cireş

Iubita mea e floarea de cireş.

Ea bate din palme într-o metaforă,
aleargă desculţă într-un vers.

Intangibilă şi nesfârşită în propria frumuseţe!

Eu, cavalerul florii de cireş,
fac de strajă petalelor ei,
minunea ei o beau până la ultimul strop.

Şi ea îşi dezveleşte petalele în nopţile mele.

Ea aleargă desculţă într-un vers,
bate din palme într-o metaforă.

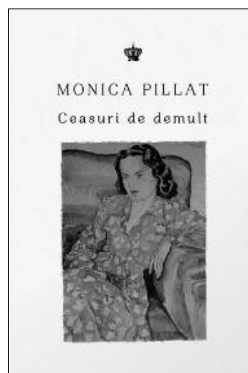
Intangibilă şi nesfârşită în propria frumuseţe!

În lumina crepusculară

Evocând „ceasuri de demult”, **Monica Pillat** ne oferă mărturia unei lumi apuse prin condeiul unui exponent reprezentativ al său. O lume pe care un regim totalitar a sacrificat-o şi care n-a mai putut fi reînviată, astfel cum dispare o specie de vieţuitoare sau plante. Absorbită de un trecut de care nu ne-am putea apropia fără un fior de pietate. Fiica lui Dinu şi a Corneliei Pillat, nepoata lui Ion Pillat şi a pictoriţei Maria Pillat-Brateş, având în ascendenţa sa şi pe Ion I. C. Brătianu, Monica Pillat a beneficiat de o primă copilărie luminoasă în puţinii ani în care puterea abuzivă încă nu s-a înstăpânit pe deplin, rememorată ca un factor contrastant a ceea ce a urmat: „Din urgia anilor ‘50, când ajunsese şomer, tata se refugia în poveştile şi în jocurile pe care le născocea pentru mine. După ce îmi citea cu voce tare din basmele lui Petre Ispirescu, ale lui Charles Perrault, ale lui Christian Andersen, interpretam împreună când un rol, când altul”. Unele jocuri posedau o notă de inedit bizar: „Uneori, la amiază, întorcându-se acasă, tata mă îndemna să ghicesc după praful de pe pantofi unde fusese şi, dacă nu ştiam răspunsul, mă conducea imaginar până la capătul oraşului, unde, mărturisea el, făcea săptămânal o vizită unei familii de iepuri de câmp”. Buni, bunica paternă, o ducea la culcare pe micuţă, îndemnând-o „să ne luăm la întrecere care din noi două adoarme mai repede, care ajunge prima la acelaşi vis”. Dar prigoana nu întârzie a se dezlănţui: „După câţiva ani petrecuţi în vila ocupată treptat şi răvăşită de intruşi, ne-am refugiat toţi trei în locuinţa bunicilor materni, de pe strada Ion Ţăranu, la numărul 6”. La începutul lui 1959, Dinu Pillat e arestat şi, „după zece zile de bătăi şi tortură”, silit a mărturisi unde şi-a ascuns manuscrisul romanului *Aşteptând ceasul de apoi*, evident confiscat. Constituind un cap principal de acuzare la procesul în urma căruia a stat în detenţie până în 1964. Iniţial s-a văzut condamnat la moarte, apoi, după schimbarea avocatului, draconica pedeapsă a fost comutată la „doar” 25 de ani de muncă silnică şi 10 ani de degradare civică. Primul său avocat, un anume Jaures Benea, îl „apăra” pe inculpat declarând că acesta „este produsul vechii societăţi şi nu a avut posibilitatea să se reeduce, pentru că, dată fiind originea sa, nu s-a putut încadra”, propunând nu altceva decât „o pedeapsă justă, să-şi poată da seama că a greşit şi, după executarea pedepsei, să devină un element util societăţii”. E vorba doar de un episod al unor fenomene oribile care marcau neîndoielnic cea mai tristă perioadă a României moderne. Cei care la ora actuală se arată dispuşi a găsi dispense şi chiar a promova numele unor autori impudici prin colaboraţionismul lor deşănţat, între care, în ultimul timp, un Adrian Păunescu, s-ar cuveni să şi-o reamintească în cuvintele scriitoarei în discuţie: „Floarea intelectualităţii româneşti fusese sortită exterminării de către dictatura comunistă. Se urmărea stârpirea inteligenţei libere şi a elanului lucid creator. Cultura şi religia fuseseră puse la zid tocmai pentru că ele dădeau minţii forţa de-a se descătuşa de sub tirania totalitarismului. Păcatul celor condamnaţi era că nu putuseră fi reduşi la condiţia de turmă, că erau exemplari şi, în principiu, incoruptibili”.

Volumul memorialistic al Monicăi Pillat cuprinde o serie de portrete ale unor personalităţi ale culturii noastre care au ilustrat prin însăşi existenţa lor o contrapondere la ororile cârmuirii comuniste. Pilda lor etică implicită a reprezentat un punct de reper nu numai al celor ce i-au

cunoscut în sumbrele circumstanţe, ci şi, în chip obiectiv, al întregii societăţi româneşti. Din păcate prezentul nu le-a acordat încă toată atenţia cuvenită. O paradigmă cu deosebire impunătoare e cea a lui Vasile Voiculescu. În anii ‘50, nevârstnica Monica Pillat avea ocazia de-a merge săptămânal cu părinţii la poetul ostracizat, unde se desfăşura activitatea unui cenaclu restrâns, cu prezenţa lui Vladimir Streinu şi a soţiei, a lui Sandu Lăzărescu, a medicului Nini Radian, precum şi a altora. Fiinţa gazdei se dovedea iradiantă: „În încăpere era frig în toate anotimpurile, dar senzaţia accentuată de răcoare dispărea treptat, pe măsură ce doctorul Voiculescu ne citea. Atunci, sub raza vocii lui muzical-scormonitoare, nuanţele ofilite ale mobilei se înviorau şi odaia se umplea de ardoarea unei imaginaţii care ne răpea fiinţele până la pierderea respiraţiei. Lectura povestirilor «Schimnicul», «Capul de zimbru» şi «Pescarul Amin», în răstimpul unor seri de neuitat, ne-a revărsat în poalele minţii o bogăţie pe care nu o puteam compara, la vârsta de 8-9 ani, decât cu cea din peştera lui Aladin”. Şi un elocvent detaliu. La procesul înscenat lotului Noica-Pillat, medicul poet Voiculescu, împins spre calitatea de martor al acuzării împotriva lui Vladimir Streinu, a găsit cu cale a mima condiţia senilă, nu fără a îndrepta spre acuzat o privire complice. Nu mai puţin cuceritoare se dovedea figura lui N. Steinhardt. Acesta vădea harul consolării, al îmbărbătării, al îndemnului reparatoriu adresat celor din jur, cu toate că, după impresia memorialistei, ar fi posedat o personalitate încifrată, sub verva sa exaltată sălăşluind „un aisberg de taină”: „Acest bătrânel zvelt, cu pasul iute şi cu ochii măriţi de uimire, trăia cu frenezie fiecare clipă. (...) Avea darul de a înconjura destăinuirile ori descoperirile semenilor lui cu un nimb de solicitudine care îi făcea pe aceştia să se simtă pe neaşteptate proiectaţi în centrul universului şi să creadă, pentru un răstimp, că de judecata lor atârnă soarta întregii omeniri. Era, în fond, o strategie prin care el ţinea să ne atragă atenţia asupra îndatoririi noastre de a spori, cum spunea Blaga, *corola de minuni a lumii*”. Cât priveşte Barbu Cioculescu, criticul se înfăţişa cu limpiditatea raţională a rostirii sale curente, cu şarmul unei conştiinţe simpatetice: „alături de el, puteam fi feriţi de primejdiile vremurilor tulburi de atunci, căci atât firea lui de o limpezime solară, cât şi subiectele încântătoarelor sale conversaţii păreau a ridica un scut de apărare în jurul nostru, protejându-ne de răul din afară, fie chiar şi pentru cele câteva ceasuri petrecute împreună. Aparţineam aceleiaşi lumi, căci tatăl său fusese

prieten cu bunicul meu poet, apoi cu părinţii mei”, ca şi fiul lui, mai târziu. În anii în care buldozerul politic a destructurat societatea noastră, proiectând-o într-un viitor inacceptabil pentru orice conştiinţă onestă, spaţiul familial a devenit unicul mediu de normalitate. Familia care, după cum a spus cineva, ţinea loc şi de sat şi de stat...

Un caz aparte e cel al lui Constantin Noica. Ambiguitatea sa biografică (s-a închinat la un moment dat în faţa autorităţii represive care l-a întemniţat) nu-i împiedica grandoarea suverană a personalităţii în sine: „Omul îşi întrecea opera. Era în el un aliaj fascinant de exigenţă şi generozitate, de elan şi sfială, de modestie şi falǎ împărătească”. În mod intempestiv, filosoful propune într-o bună zi invitaţilor săi „o probă de excelenţă”. Se cuvenea să vorbească fiecare despre preocupările sale, astfel încât să-şi justifice cumva „intrarea în patria ideilor eterne”. Gazda avea în faţă un carnet pentru a-şi nota „observaţiile şi eventualele obiecţii pentru discuţia de la sfârşit. N-am dat niciodată un examen atât de greu şi totodată atât de fascinant”, precizează Monica Pillat. Senzaţia produsă de omul Constantin Noica se aprofundează într-o imagine de miraj. Mizeria ambianţei ceda în faţa spontaneităţii sale nobiliare: „pe când ne arăta cotloanele precarei sale locuinţe, cu gesturi de mare senior, am simţit cum, la mişcarea solemnă a braţului ridicat în aer, spaţiul mizer se transformă într-un palat. De altfel, odăiţa în care ne-a găzduit pentru o noapte devenise fosforescentă, iar ferestruica deschisă spre pădure avea ceva din privirea lui neliniştit-visătoare”. Autoarei îi apare în minte o cugetare a lui N. Steinhardt, din *Jurnalul fericirii*, conform căreia „stă în putinţa noastră să facem un castel ori o tavernă din viaţa care ni s-a dat”.

Intersectând în aceste pagini un capitol de istorie cu experienţele personale, Monica Pillat ajunge la tema amintirii în sine, melanj afectiv de real şi ficţiune, care poate fi poezia însăşi. În chip natural memorialista se asociază cu poeta nu doar în suflul general al textului, ci şi în momente distincte de lirism crepuscular. Într-o concentrare paradoxal evanescentă, poeta se oglindeşte pe sine: „După ce dispar oamenii care au însufleţit cândva interioarele înfăţişate mai înainte, casele lor rămân pentru mine nişte scoici goale, chiar dacă în ele s-au mutat între timp alţii”. Sau: „Pe Calea Rahovei se afla un mic atelier de remaiat ciorapi. Desluşeam în spatele geamului profilul palid al unei migăloase cusătoare, aplecat sub razele lămpii aprinse şi ziua. Nu i-am aflat niciodată numele, dar ochii ei înceţoşaţi de lucru şi surâsul de la sfârşitul amiezii m-au însoţit de-a lungul vieţii, ca amintirea unui tablou de neuitat”. Aidoma unei opere de artă, trecutul, mirabilă sursă a amintirii, se cuvine contemplat prin asocierea personalizării cu impersonalizarea: „Mi-am dat deodată seama că trecutul nu trebuie privit nici prea de-aproape şi nici de prea departe. Justa distanţă îl salvează şi ne alină pentru tot ce s-a pierdut. Atunci sufletul poate să se facă punte între prezent şi ce a fost demult”. Graţie acestui factor moral, reconstituirilor în plan istoric ale Monicăi Pillat li se oferă o a treia dimensiune.

Şi totuşi, o nedumerire după lectura sub destule aspecte emoţionantei scrieri în chestiune. Monica Pillat se arată surprinzător entuziastă în privinţa lui George Muntean: „avea harul să se opună imposibilului şi ştiam că, alături de un asemenea om, nu aveam a mă teme de nici un obstacol”. Ca şi: „Amintirea fiinţei lui minunate şi, cumva intransmisibile, va dăinui în sufletul meu până în clipa în care îl voi reîntâlni dincolo de această lume”. Cel în cauză mi-a fost coleg la Şcoala de literatură, inclusiv tovarăş de internat în clădirea actualului sediu PSD. George Muntean devenise mâna dreaptă a altui coleg ceva mai vârstnic, maleficul Aurel Covaci, alături de care şi de încă un tânăr se retrăsese oarecum conspirativ într-un dormitor mai mic. Aurel Covaci era cel care, după ce mimase o apropiere evident interesată spre a mă putea urmări, a rostit rechizitoriul excluderii mele din Şcoala în cauză, într-o şedinţă, programată pentru mai mult efect, chiar în seara Ajunului de Crăciun 1954. Săvârşisem o fărădelege şi se cădea să fiu pedepsit pe măsură: l-am vizitat pe Tudor Arghezi. Să mai menţionez că acelaşi personaj l-a urmărit cu stricteţe, până şi pe patul de moarte, pe nefericitul Nicolae Labiş, victimă a unui controversat accident? Ce s-a întâmplat? Oare a intervenit în cazul acestui Muntean, nedespărţit de Covaci, sorbindu-i vorbele, o mutaţie de caracter ţinând de miracol? Sau doar o abilă adaptare la vremuri, cum s-a mai văzut?

Gheorghe GRIGURCU

Monica Pillat: **Ceasuri de demult**, *Baroque Books & Arts*, 2021, 248 p.

Generația socialismului: Generația ‘60 (ep. 22)

După „defectarea” ideologică şi dispariţia brutală şi extrem de prematură a lui Nicolae Labiş, regimul teroristo-comunist avea urgentă nevoie să demonstreze că noua societate produce nu doar fabrici şi blocuri, ci şi o nouă literatură, una chemată să dea seamă de minunata viaţă a ,,omului nou''. În plin proletcultism, totuși, nu Labiș era cel care dădea tonul tinerelor speranțe, ci Alexandru Andrițoiu. Cazul Andrițoiu arată că generația ‘60 își trage rădăcinile din proletcultism, dar altoit cu redescoperirea poeziei moderne românești interbelice. Deși va face eforturi de a se adapta noului suflu adus de un Nichita Stănescu, renunțând, după 1963, la temele proletcultismului, Andrițoiu nu va renunța, până în anii ’80, din a lăuda Tezele din iulie 1971, a cânta Partidul și pe conducătorii acestuia.

Alexandru Andriţoiu, toboşarul marelui partid

Alexandru Andriţoiu (8 octombrie 1929, Vaşcău, judeţul Bihor – 1 octombrie 1996, Bucureşti) a urmat şcoala primară în satul natal, iar apoi cursurile liceului „Samuil Vulcan" din Beiuş, pe care le încheie în 1948, an în care se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj. În urma debutului în presă în 1949, în ziarul „Lupta Ardealului" din Cluj, este trimis la Şcoala de literatură „Mihai Eminescu" din Bucureşti. După absolvire este repartizat la revista „Contemporanul", săptămânal al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste. Se perindă prin mai multe redacţii – „Gazeta literară", „Luceafărul", „Viaţa Militară", „Cravata roşie", în 1965 fiind numit redactor-şef al revistei „Familia" din Oradea, funcţie din care va fi dat jos la 22 decembrie 1989, la revoluţie.

A stat la putere fix cât Ceauşescu, fiind, probabil cel mai longeviv şef de revistă culturală. Care să fi fost secretul, în afară că era un boem? Deşi era recunoscut ca om al partidului (comunist), este turnat la Securitate, după cum aflăm din Cartea Albă a Securităţii (dosar nr. 11119, vol.7, f.356-360), de un scriitor „Radu": „Am arătat şi în alte note că revistele din provincie **conduse de redactori-şefi fantomă, precum Alexandru Andriţoiu** şi Corneliu Sturzu, aflaţi (cum se întâmpla şi la ultima şedinţă de birou) **într-o permanentă stare de ebrietate** şi în neputinţa de a lua o decizie". Asta se întâmpla în 1984. Să ne întoarcem la anii debutului, la primele lui cărţi...

Recunoscându-l drept mentor pe Mihai Beniuc, considerat în epocă un clasic proletcultist, cel care scrisese: „Mă inventau, de cumva n-aş fi fost./Eu sunt în secol o necesitate", Alexandru Andriţoiu publică, la 2 iunie 1950, în „Lupta Ardealului", un „Poem despre copilărie", din care aflăm ce intenţii are: „Cânt pentru toţi şi lupt cu slova mea/Pentru viaţa lor de mâine, cum/Stejarii păcii, pretutindenea/Bat pasul libertăţii în orice drum".

De la ziarul judeţean de partid, Andriţoiu trece la „Almanahul literar" din Cluj, unde publică frecvent, fiind şi corector. Poeziile sale sunt repede remarcate de presa centrală. Avea 21 de ani când în „Contemporanul" (nr. 198/21 iulie 1950), Horia Bratu, prezentând nr. 8 (an I, 1950) al „Almanahului literar", îndeosebi grupajul „Cântece de belşug", arată că „printre succesele publicaţiei trebuie înscrise în primul rând cele privitoare la promovarea tinerelor talente, precum I. Oarcăşu, Alexandru Andriţoiu, V. Ştef, Gh. Nicolovici". Bratu e de părere că, totuşi, ar fi nevoie, în primul rând, „de ridicarea nivelului ideologic al redactorilor, legând mult mai puternic contactul cu viaţa din jur, cu masele muncitoreşti".

Temele pe care le abordează Andriţoiu sunt temele dragi ale realismului socialist: Stalin, Roaită, muncitorul, Partidul, 23 august, 1 Mai, Canalul, Bicaz, Gagarin etc. În „Lupta Ardealului" din 10 septembrie 1950, publică poezia „Roaită, te duc în suflet la Congres!" Cităm: „Roaită, de câte ori n-am ascultat/Sirena ta în suflet cum îmi sună/Un cântec nou mi-a-nmugurit pe strună/Când, la Congres, ai mei m-au delegat". Ce duios sună „ai mei", substitut pentru tovarăşi. E vorba de Congresul comitetelor de luptă pentru pace din R.P.R. Mai tristă, în acelaşi ziar, e poezia lui A.E. Baconski, „Trei delegaţi", în care sunt elogiate... „oştile lui Stalin"! A.E.B. are această marotă, dedicând nr. 13 (decembrie 1950) lui Stalin prin grupajul „Stalin înseamnă pace", cuprinzând versuri de Andriţoiu, Emil Isac, M.R. Paraschivescu, Aurel Rău, V. Felea şi Dragoş Vicol.

Culmea, e criticat tocmai la revista la care lucra, „Almanahul literar", de către Dumitru C. Micu. Acesta scrie (în nr. 3/16 martie 1951) articolul „Împotriva schematismului şi optimismului steril în poezia noastră nouă". Pe bună dreptate, e vizat şi Andriţoiu: „Una din multele poezii în care atitudinea de optimism facil denaturează imaginea realităţii este <<Canalul>>, apărută în nr. 10 al <<Almanahului literar>>, sub semnătura lui Alexandru Andriţoiu. Poezia e o descriere în culori roze a vieţii de la Canal, din care ar reieşi că întregul şantier e o oază binecuvântată, unde totul e cânt şi petrecere (...) Munca e văzută numai la suprafaţă; imaginea ei este redată prin clişee ca acesta: <<Şi muncitorul s-a suit pe schele,/Brigadierii se-ntreceau cu zor,/Ciocanele băteau în piatră, grele,/Băteau în piepturi inimile lor>>. Totul e decor în această poezie (...) În realitate, viaţa la Canal nu este aşa cum apare din poezie. Alexandru Andriţoiu ştie că o construcţie ca aceasta a Canalului e pândită cu ură de nenumăraţi duşmani şi o spune: <<Duşmanul de aceea se tot zbate,/Îi fierbe sângele şi face spume>>. El nu demască însă pe aceşti duşmani (...).

De aceleaşi scăderi suferă poezia lui Alexandru Andriţoiu <<Cronică de 23 August>> (<<Almanahul literar>>, nr.9, 1950). Poetul se mărgineşte să treacă în revistă defilările pe care şi le închipuie la Cluj cu prilejul zilei de aniversare (...) 23 august e văzut ca un fel de praznic asemănător paştilor lui Coşbuc (...) La 23 August, după cum ştim, poporul nostru muncitor îşi manifesta recunoştinţa faţă de Uniunea Sovietică eliberatoare (...), dar Andriţoiu se extaziază superficial în faţa steagurilor".

Andriţoiu se putea socoti iubit, totuşi, straniu şi critic, de partid, când, în curând, tocmai în „Tânărul leninist" (an I, nr.1, mai 1951), Vicu Mândra, în articolul „Despre unele probleme ale dezvoltării tinerilor noştri poeţi", subliniază că „se afirmă noi talente: Alexandru Andriţoiu, Florin Mugur, Victor Felea". Totuşi, V. Mândra continuă acuzator: „Unii dintre poeţii tineri au impresia că meşteşugul poetic îşi are cheia în anumite giumbuşlucuri (...) Iată o pildă de repetiţie a epitetelor: <<Încep să vă previn de pe-acum/Să le-nsemnaţi în vechile atlase/Cu semne mari c-or fi oraşe mari/Semne frumoase, că vor fi/frumoase>> (Al. Andriţoiu). Efectul este altul decât cel dorit, dovedindu-se mai mult supărător decât surprinzător". Talentat, dar cu minusuri.

O nouă laudă se iveşte, parcă dialectic, în „Contemporanul" din 18 mai 1951, în articolul (nesemnat) „Creaţia poetică în cinstea Partidului" e menţionat pozitiv alături de Dan Deşliu, M.R. Paraschivescu, Marcel Breslaşu şi Aurel Rău.

Mai 1951 este luna în care îşi face debutul şi ca traducător (a doua dimensiune a sa), publicând în „Almanahul literar" (mai, iunie, iulie) transpuneri din poetul sovietic Iosif Utchin, alături de Aurel Covaci („Maşinistul" – maşinistul rus, fireşte –, „După luptă", „Sora de caritate" – despre Rusia cu păr bălai etc.)

Nimic din cele ale realismului socialist nu i-a fost străin, din prima tinereţe, lui Andriţoiu. La 3 august 1951 debutează şi în „Contemporanul" care-l lăudase în două rânduri deja, publicând reportajul „Un concurs între căminele culturale": „Şi s-a întins apoi o horă mare! O horă între toate satele. Au jucat şi bătrânii, şi cei ce nu ştiau juca. Băteau şi ei pasul aşa cum puteau, dar îl băteau strajnic". Un alt reportaj îi apare în „Contemporanul" la 9 noiembrie 1951, dedicat aniversării lui Dej: „Lângă un stâlp, bătrâni, pionieri, femei, tineri. Alăturea, cutia cu becuri, jerbe de flori, crengi de brad. Şi în faţa lor, un tablou mare: chipul tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej" („Lumina în sat").

În „Viaţa Românească" (nr.1/1952), Andriţoiu publică poezia „În ţara moţilor se face ziuă", ce va da titlul volumului său

de debut, din 1953. Un volum remarcat de „România liberă” (la 13 decembrie 1953), alături de „Întunecare”, de Cezar Petrescu, de „Valea fierului”, de Dragoş Vicol, şi de „Neamul Şoimăreştilor”, de Mihail Sadoveanu. O companie selectă, desigur. Şi „Scânteia” din 17 martie 1954 semnalează apariţia volumului „În ţara moţilor se face ziuă”. Lăudat de principalele ziare de partid, Andriţoiu primeşte, în acel an, Premiul de Stat al R.P.R. Clasa a III-a, în valoare de 15.000 lei. O sumă foarte mare pentru acei ani. Premiile se acordă la Guvern, alţi premianţi fiind Ovid Crohmălniceanu (25.000 lei), Aurel Baranga (25.000 lei), Geo Bogza (30.000 lei).

Să vedem pentru ce versuri a meritat importantul premiu. „Dă burghezul deci agapă,/domnii ‘nfulecă de crapă,/mâncă domnii şi s’adapă.//Fel şi fel de bunătăţi/sunt pe masă la ospăţ./Carne de mistreţ şi icre/şi vin cetluit în sticle” (”Prânz domnesc la Brad”). Chiaburul i-a dat turma s’o păzească/şi el şi-a încrestat-o în răboj./Cât despre plată, – plata-i boierească: un rând de zdrenţe, pumni sub fălci şi coji” („Se vedea Calea Laptelui pe cer”). „Ca pui de moţ copăi aveam, nu leagăn/şi ne-a fost traiul nostru cel flămând,/dar am iubit şi-atunci pământu-ţi reavăn/şi bir de sânge-am dat pe-acest pământ.//...Partidu-ţi este, Patrie, viaţa,/în măreţia simplităţii lui./Partidu-ţi este suflul, dimineaţa/şi ţi-e lumina viitorului” („Patriei”). „El stă cu cartea’n mâini până târziu/şi prin lumina ei vede departe,/căci se’ntâlneşte în această carte/minerul cu tovarăşul Gheorghiu.//... Minerii’s faţă’n faţă cu Partidul/şi inimile dau raport: <<La greu,/fiindcă ne-ai fost o flacără, mereu,/noi am fost tari cum tare-a fost granitul.>>” („Trei întâlniri de neuitat”). „E slobod azi să cânţi în România/ca toboşar al timpurilor noi,/doar tu ai fost încă de mult solia/a ceea ce cântăm în cântec noi” („Toboşarul timpurilor noi. Tovarăşului Mihai Beniuc”). Fost-au, fost, pe-aici livezi cu poame,/dar le ocoleam lihniţi de foame” („O femeie muşcă dintr’un măr. Tovarăşului Geo Bogza”). „Doftana. Dintre ziduri mai pătrunde/şi-acum un aer umezit şi greu./Prin coridoare umede şi scunde/răsună paşi, în drum către muzeu” („În muzeu”). „Căci dacă nouă dat ne este-acuma/tabloul să-l privim doar în muzeu,/e că şi-a spus cuvântul dur şi greu/şi Griviţa, când a vestit furtuna.” („Griviţa roşie”). „În baionetele puştilor, nu arar, drept trofee/copii spintecaţi a văzut şi s’a cutremurat./Iată de ce în inima dârză-a oricărui soldat/bate victorioasă inima mumei–Coree”(„Ochii coreeanului”).

Nu e strop de poezie în textele de mai sus, Andriţoiu versificând lozinci de la un capăt la altul al cărţii. Una care l-a impus, la 21 aprilie 1954 fiind invitat să participe la Plenara secţiei de poezie, la Casa Scriitorilor, plenară prezidată de maestrul său, Mihai Beniuc. Paul Georgescu cere ca Andriţoiu să nu mai fie numit „tânăr scriitor”, ci „scriitor tânăr”. Devine un simbol, un reper.

La 1 mai 1955, „Scânteia tineretului” scrie despre „Măreaţa demonstraţie de 1 Mai a oamenilor muncii din Capitală”. „Scriitori tineri şi vârstnici, Mihai Beniuc, Alexandru Jar, Cicerone Theodorescu, Alexandru Andriţoiu, care oglindesc în creaţiile lor lupta oamenilor muncii pentru construirea vieţii noi socialiste, pentru apărarea păcii (...) au venit să-şi exprime în această zi dragostea lor neţărmurită faţă de patrie şi popor”.

În schimb, „Tânărul scriitor” (nr.5/1955), prin Demostene Botez (în articolul „Muzele şi... Gramatica”), îl critică pentru greşelile gramaticale pe Andriţoiu, dar şi pe Nicolae Labiş (pentru expresia „cuibar de rândunea”). Dar cei doi îşi văd de lucru, publicând, alături, în „Scânteia tineretului”, poeziile „Congresul luminii” (Andriţoiu), respectiv „Partidului” (Labiş). Situaţia se repetă la 20 martie 1956, în „Contemporanul”, Labiş scriind despre „Cincinal”, iar Andriţoiu despre un îndemn de intrare în partid, „Du-te!” Tot „Contemporanul” anunţă o nouă carte a lui Andriţoiu, dar nu apare decât peste un an, sub titlul „Dragoste şi ură”.

La 19 ianuarie 1957, Andriţoiu publică, în „Scânteia tineretului”, o nouă jalnică poezie, „Unui prieten vândut”, din care cităm, scârbiţi şi noi, precum poetul: „Trec uşor, ca un dolar,/din tâlhar în alt tâlhar,/de la un stăpân la alt/lotrule cu rang înalt./Te-aş scuipa, scârbit, de-a latul,/dar mi să nu-mi spurc scuipatul” !!!

A doua sa carte este amplu comentată în presă. Boris Buzilă recenzează, în „România liberă” (din 2 iunie 1957), „Dragoste şi ură”: „Noul volum al lui Alexandru Andriţoiu adună o parte din versurile scrise după apariţia celui dintâi volum al său care i-a adus titlul de laureat al Premiului de Stat. Ele aparţin unei tematici diverse, de la poezii lirice care consemnează momente ale vieţii poetului şi contemporanilor săi, până la satire şi cronici rimate compuse pe marginea unor probleme de actualitate (...) Cândva, Alexandru Andriţoiu a ştiut să iasă din orbita maestrului său recunoscut, Mihai Beniuc, găsindu-şi un făgaş propriu de dezvoltare. N-aş vrea ca poetul să se lase copleşit de propriile sale creaţii, aşa cum se întrevede pe alocuri în volumul <<Dragoste şi ură>>. Clişeele rămân totuşi supărătoare când stau în preajma unor rânduri de poezie adevărată”.

Înainte de a vedea şi alte păreri, să-i citim volumul, poate găsim, precum Boris Buzilă, şi „rânduri de poezie adevărată”. „Din mână niciodată, nicicum nu o să cadă, –/în faţă-i porţi de vremuri se sparg sau se deschid./Cu limba-i de lumină este această spadă/gândirea mea, a clasei, şi-a marelui partid” („Spada”). „La Castelul Peleş din Sinaia/spânzurau mătăsuri în odaia/unde-n perne albe lâncezea,/de atâtea trebi, Măria-Sa.// Prinţii galeşi de peste hotare,/târfele frumoase, de rigoare,/şi alţi vrednici întru tâlhărit/sforăiau în patul aurit.” („La Castelul Peleş din Sinaia”). „...Să-mi aduc aminte de-o întrunire mare/la care oameni simpli fumau la mese lungi:/ <<Putere populară plus electrificare/înseamnă comunismul!>> – el a grăit atunci.//Dar dintre genii, unul, doar unul izbutise,/cu genii anonime de proletari, mujici,/şi condeieri, să dea viaţă-atâtor vise/şi să creeze o lume!” („Lenin. Un vis”). „Cercetător prin suflet, de tine dau mereu./Mă uit prin timp şi veacul te-arată: curcubeu./Tai brazdă peste ţarini de astăzi şi de mâine/şi tu te-arăţi cu aur de legănate grâne” („Comunism”). Dragostea pentru partid şi comunism nu naşte poezie, nici ura faţă de monarhie, după cum se vede.

Dar criticii vremii gândeau altfel. I. Mihuţ, la 8 iunie 1957, în „Scânteia tineretului”, în cronica la „Dragoste şi ură”, îi descoperă calităţile: „sentimentul răzbunării faţă de asupritori n-are odihnă; justiţia socială se întrupează în haiducul fantomă care adună-n priviri *jar de răzbunări* (...) Amintirile de odinioară întreţin mereu aprinsă în sufletul poetului flacăra luptei intransigenţei de clasă. De aceea ele capătă forţa unor simboluri”. În „Munca” (23 iunie 1957), M. Coleşiu îl consideră, pentru reuşitele din acest volum, drept „una din cele mai originale şi viguroase condeie ale promoţiei sale scriitoriceşti”. La rândul său, „Iaşul literar” (iulie/1957) comentează pozitiv „Dragoste şi ură”.

Lucian Raicu este mai lucid. În „Tânărul scriitor” (nr. 7/1957), Raicu îndrăzneşte să spună că: „la un poet foarte dotat ca Andriţoiu, capabil de avânturi spontane, trivialităţile sunt regretabile. Pentru viitorul volum se recomandă un autocontrol sporit”. Andriţoiu ia seamă, publicând „Cântec despre revoluţie”, „A venit Lenin”, „Privind portretul lui Karl Marx”. Degeaba. În „Scrisul bănăţean” (noiembrie 1957) e privit cu circumspecţie de Liviu Tomuţa: „pentru moment îi lipseşte poetului experienţa unor aspecte ale realităţii”, dar are încredere în „larga posibilitate de adaptare a talentului său poetic”.

Eugen Simion îi face o precaută critică constructivă în „Tânărul scriitor” (nr. 11/1957), în articolul „Pe marginea poeziei lui Al. Andriţoiu”: „În sinteza dintre pamfletul liric şi efuziunile prometeice decente, evident trecute prin alambicul unui temperament dintre cele mai sensibile, mi se pare a rezida virtuţile şi scăderile (câte există) a multor poeme ale lui A. Andriţoiu. Alura generală a expresiei sale poetice se circumscrie prin tonul aspru, colţuros, deschis, poetul necunoscând aproape deloc învăluirea vicleană a insinuării, agitatorie prin excelenţă, puţin grav şi mai ales puţin reţinut, generos cu toate acestea”.

(va urma)

Jean DUMITRAŞCU

URMUZ

140 – 100 (17 martie 1883 – 23 noiembrie 1923)

DEMETRU DEM. DEMETRESCU–BUZĂU, botezat literar URMUZ de către Tudor Arghezi, s-a născut la 17 martie 1883 la Curtea de Argeş,, în casa medicului Dimitrie Ionescu–Buzău, de pe strada Negru-Vodă, și a Elizei, fiica preotului Filip Paşcanu din Bucureşti, şi a murit la 23 noiembrie 1923, la Bucureşti. A absolvit Liceul *Gheorghe Lazăr* din Bucureşti. Era pasionat de muzică, de literatură, de arte în general, de arta spectacolelor muzicale şi dramatice. Toţi cei care l-au cunoscut au remarcat nu numai interesul său pentru cultură în general, ci şi, în special, pentru cunoaşterea profundă a miturilor, a literaturii clasice şi a celei din epocă; îi preţuia pe Eminescu, Hasdeu, Caragiale și Maiorescu, iubea muzica clasică, pe George Enescu, dar era încântat și de Brâncuși și avea chemare către astronomie.

Urmuz a devenit şeful familiei sale în 1907. În acel an, tatăl său şi doi fraţi mai mici au murit, iar sora lui, Eliza, s-a căsătorit. Anul 1907 este şi anul în care îşi ia Licenţa în Drept şi devine magistrat. E numit la Judecătoria de Ocol Răchiţelele de Sus, sat cu oameni săraci, în judeţul Argeş, la vreo 25 de km distanţă de târgul Piteştilor. Locuieşte aici împreună cu sora Eliza (Vorvoreanu, după căsătorie). Documentele atestă că la 8 august, la 13 octombrie şi încă la 4 decembrie 1908 e încă la Răchiţele. La începutul lui 1909, lipsit de avantajele culturale ale Capitalei pe care le doreşte cu ardoare, cere mutarea. Ajunge apoi la Ghergani (între 5 noiembrie 1912 şi 9 iulie 1913), în Dâmboviţa, „teritoriul fostelor moşii ale lui Ion Ghica” (Barbu Brezianu, *Câteva date noi despre Urmuz*, Rev. *Argeş*, Piteşti, 2 iulie, 1966), la „judecătoria rurală Casimcea”, în judeţul Tulcea, de aici la judecătoria urbană Constanţa, două luni, pentru că la 1 septembrie 1913 e din nou în „noroaiele Casimcei”. Un document din 1 iulie 1914 arată că a fost mutat la judecătoria din Alexandria (Teleorman).

La 23 martie este numit grefier la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie din Bucureşti, dar nu se poate bucura pentru mult timp de avantajele culturale ale Bucureştiului după care tânjea, pentru că România iese din neutralitate. Guvernul I.I.C. Brătianu încheie la 4 august 1916 Tratatul cu Antanta şi intră în război. La 15 august, trupele române intră în Ardeal. Urmuz este mobilizat şi participă la întreaga campanie din Moldova, unde se îmbolnăveşte de o „febră recurentă” şi de unde se întoarce „plictisit şi destrămat” (Geo Bogza, revista *unu*, anul III, nr. 31, noiembrie 1930). E intrigat, „jenat” că, deşi e război, în refugiul din Moldova, duce „o viaţă tihnită şi de bunul trai ce duc aici, şi, încă de consideraţia ce ni se dă mai de către toată lumea...” (Scrisoarea e semnată Mitică, din 15 octombrie 1916, şi e trimisă din Bârlad Lizicăi.) Războiul însă îşi va pune în curând amprenta asupra firii atât de sensibile a locotenentului Dimitrie Dim. Demetrescu-Buzău.

Punctul de pornire al textelor literare ale lui Urmuz a fost de asemenea analizat. Că primele manifestări sunt de prin 1907-1908 (1909) e cât se poate de posibil, aşa cum relatează sora Eliza, începute în comuna Cocu (Răchiţele), în Argeş, continuate la Casimcea sau Alexandria, şi stau sub semnul unor improvizaţii ludice, amuzante. Este probabil ca, în jurul acestei perioade (circa 1908), primele fragmente din colecţia sa *Pagini bizare* să fi fost citite în timpul unei reuniuni de familie la Cocu. Potrivit Elizei Vorvoreanu, el făcea acest lucru „în principal pentru a-şi distra mama şi surorile”, dar Urmuz a amuzat de asemenea şi autorităţile locale, unul dintre aceştia chiar i-a oferit mâna fiicei lui (Urmuz a refuzat). La acea vreme, Mitică şi-a descoperit pasiunea pentru arta modernă: a fost un admirator al sculptorului Constantin Brâncuşi, fascinat de lucrarea sa din 1907, intitulată *Cuminţenia pământului*.

Opera sa cuprinde: în numerele 2 şi 3 din 1922 ale *Cugetului românesc* apar *Pâlnia şi Stamate* (*Roman în patru părţi*) şi *Ismaïl şi Turnavitu*. În numerele 6 şi 7, tot în 1922, apare, tot aici, *După furtună* (Nicolae Balotă, op. cit., p. 28). Saşa Pană (*Urmuz*, *Bibliografie*, Ed. *Minerva*, 1970, pp. 187-188) delimitează antumele de postume şi precizează prima lor publicare: *ANTUME*: *Pâlnia şi Stamate*, *Cugetul românesc*, I, 2, 1922; *Ismaïl şi Turnavitu*, *Cugetul românesc*, I, 3, 1922. *POSTUME*: *Emil Gayk*, *Punct*, I, 9, 1925; *Plecarea în străinătate*, *Punct*, I, 10, 1925; *Cotadi şi Dragomir*, *Punct*, I, 11, 1925; *Algazy & Grummer*, *Bilete de papagal*, I, 16, 1928; *După furtună*, *Contimporanul*, VIII,

84, 1928; *Fragmente antologice*, *unu,* II, 9, 1929; *Fuchsiada* (*Poem eroico-erotic şi muzical, în proză*), *Opera*, Editura *unu*, 1930; *Puţină metafizică şi astronomie*; *Cronicari* (*fabulă*), *unu*, III, 31, 1930; *Însemnări – ciorne răzleţe*; *Opere*, Editura *unu*, 1930.

Proza lui Urmuz este literatură, artă a cuvântului, într-un înalt grad estetic. Nu intrăm într-o discuţie despre *frumos* şi *nefrumos* ori despre faptul că *excesul de literatură determină lipsa de literatură* care, ca orice abuz, ca orice exagerare produce contrariul. De aceea, şi excesul de *limbaj al negaţiei* trebuie descalificat. Perioada interbelică a avut această preocupare şi nu a fost scriitor sau critic mai important să nu se fi pronunţat. Pe noi ne interesează, fiind şi mai productiv, înţelesul de *ruptură* „de *toate* tradiţiile estetico-literare, refuzul ideii şi practicii literare" în spirit avangardist, de „negare polemică, violentă a literaturii". Cât priveşte proza lui Urmuz, ea *nu e ruptă de toate tradiţiile estetico-literare*. Ea are tradiţie în întreaga literatură română, pe filiera enunţată de noi: literatura populară, Dimitrie Cantemir, Ion Budai-Deleanu, Anton Pann, Costache Negruzzi, Creangă şi Caragiale, făcând legătura dintre aceştia şi Eugen Ionescu. Ceea ce e absolut nou în scrisul său este „metoda estetică: negaţia *ca tehnică literară*", aşa cum o clarifica Adrian Marino:

„Dar, în subtext, acest impuls profund negativ dezvăluie o serie de nebănuite *latenţe pozitive*, chiar dacă dificil reperabile la prima vedere.

Totul se petrece ca şi cum *negaţia* n-ar putea fi dusă niciodată până la capăt, ar refuza anularea totală şi s-ar converti insidios şi involuntar în opusul său, asociindu-şi imprevizibile conotaţii şi semnificaţii pozitive. Pe nesimţite, *negaţia*, *ironia*, *parodia* literaturii tind să se prefacă într-un *stil al negaţiei, parodiei şi ironiei literaturii, care nu se ia şi totuşi se ia în serios*, de vreme ce *adoptă în mod constant o mască ridicolă, burlescă, în care se complace.*" – Subl. n.: L.C. (*Antiliteratura*, în *Dicţionar de idei literare*, p. 127-130). Oricâtă *libertate*, „absolută", „revoltă radicală", „eliberare totală" ar pretinde teoretic avangarda, chiar *autonegându-se*, realizările ei rămân, „oricum" în cadrul literaturii, producând adesea valori autentice. Urmuz instituie o direcţie particulară şi faptul că e mereu redescoperit şi se scrie în manieră urmuziană după 100 de ani de la dispariţia sa fizică, un adevăr e tocmai în formularea sa: „începuse să trezească fiorii literaturii viitorului, găsi că tot ce i se oferă este prea puţin şi învechit..." (*Algazy & Grummer*)

Urmuz ne obligă însă, cunoscând admiraţia sa pentru literatura clasică, pentru Eminescu şi Caragiale, pentru muzică şi arte în general: considerarea sa ca aparţinând negării vehemente şi totale a vechiului, a tradiţiei, trebuie echilibrată, ea însăşi negată, oferind *atenţie latenţelor pozitive ale stilului său*, *literaturii sale*. Urmuz e, pe de o parte, un *continuator* al unei direcţii, atitudini, spirit literar şi artistic româneşti (aşa cum le-am precizat), un precursor şi un vârf, un apogeu, alături de Brâncuşi, Arghezi sau Tzara etc. (vezi şi Adrian Marino, *Avangarda*, în op. cit., p. 216 şi urm.), al modernismului şi avangardismului românesc şi universal, continuat între alţii de Eugen Ionescu şi de o întreagă direcţie neomodernistă şi postmodernistă. Dincolo de toate aceste încadrări şi altele posibile, să numim încă o dată direcţia literară ce-i poartă numele: *urmuzismul* şi direcţia critică, derivată, pe care o dezvoltă: *urmuzologia*.

Acad. Ion Pop, referindu-se la variantele textelor lui Urmuz, observa „amestecul de elemente", că autorul «Ca şi presupusul Creator, forţă generatoare a marelui univers, evocat în însemnările de sub titlul *Puţină metafizică şi astronomie*, el pare a avea „setea mulţimilor, a încâlcelei şi a contradicţiei", „fără rost şi necesitate". „Ademeneşte", aşadar – ca să folosim un verb al său predilect, cu diverse sinonime –, tot felul de lucruri...» Observaţia este esenţială pentru a înţelege de unde vine *bizarul* paginilor urmuziene: din această *ademenire* continuă la care se adaugă subminarea continuă a limbajului, de fapt a semnificaţiilor.

Urmuz nu ermetizează textul şi nu ţine cititorul imobilizat într-o colivie din care nu mai poate ieşi, ci îl *ademeneşte* într-o încăpere cu numeroase ieşiri. Locatarul nu ştie pe care să o aleagă, pentru că nu ştie care e cea bună. E *ademenit*, „derutat", e *învăluit* şi *se căzneşte*... Află că, pe oricare cale ar apuca, nu e niciun pericol, e liber să aleagă, dar pătrunde într-o altă încăpere cu tot atât de multe uşi, de parcă o „forţă iniţială care vrem (trebuie) să fie şi generatoare, când ea însăşi ţine cu atâta încăpăţânare să dea din ea numai multiplicitate; are setea mulţimilor, a încâlcelei şi contradicţiei..." Are însă mereu tendinţa de a se întoarce în încăperea iniţială şi să pornească spre o altă ieşire, deci pe altă cale. Să reţinem şi verbele *a se căzni*, *a învălui*, *a ţine morţiş*, *a apuca*, *a prinde* şi a cuvintelor însoţitoare din textul publicat, dar şi a variantelor clarificatoare (*de la început*, *dinapoi*, *tot înainte*, *de la început*, *clipa de faţă*, *măcar o dată*, *pe flanc*, *cu atâta încăpăţânare*) în înţelesurile precizate anterior, din manuscris: „cauza cauzelor... toţi se căznesc *să apuce*, *de la început*, *dinapoi*, şi nimeni *nu s-a încercat să o învăluie*, *pentru clipa de faţă*, *să o prindă măcar o dată pe flanc*?"; „se căznesc să <ajungă să prindă tot înainte> să apuce de la început, dinapoi..." ; „să o învăluie <în> pentru clipa de faţă..." ; „ţine <să dea> cu atâta încăpăţânare să dea". (Variantele cf. *Urmuz. Schiţe şi nuvele aproape... futuriste*. Ediţie îngrijită de Ion Pop, p. 132).

Imaginea pe care ne-o oferă Urmuz este întotdeauna a aceluia care nu are cum să vadă totul dintr-o dată, *măcar o dată* „pe flanc", pentru a înţelege întregul; drama, *cazna* omului, a *miliardelor de oameni* cărora nu li se oferă decât o privire parţială a lumii, mereu în devenire, instabilă şi încâlcită, iar libertatea de a ieşi din acest interval spaţio-temporal, istoric, social, familial, chiar lingvistic, trecător, e doar o continuă *ademenire*, înşelătoare, a eliberării, a libertăţii. *Cuvântul* însuşi stă sub acest semn al relativităţii, al *ademenirii*, dar numai el e *calea* spre o „posibilă"/ *improbabilă* eliberare: «La început – ziseră toţi comesenii [metafizicieni şi astronomi] laolaltă – nu este adevărat că: „Cuvântul a fost la Dumnezeu şi că D-zeu a fost cuvântul". La început – afirmară ei cu tărie – mai înainte de a fi orice „cuvânt" a fost „alfabetul surdo-mut", căci nu este probabil ca materia cosmică, astrele să fi învăţat chiar de la început a grăi ceva; că e prea posibil ca ele să nu fi fost în stare, la început, nici măcar să se ceară afară, şi nici chiar să zică „papa" sau „mamă".» (*Puţină metafizică şi astronomie*) Doar *plebea ideologică*, „îndoctrinată", *naivă* („credulă", incapabilă să priceapă şi mai ales să accepte o lume a relativităţilor şi a tuturor incertitudinilor, a neliniştilor continue) şi *protestatoare* („fără exerciţiul dezbaterii"), sastisită istoriceşte („aşteaptă"), revoltată (în context, *dezbatere inutilă*, de altfel), „aşteaptă afară în curte" (nu la aceeaşi „masă" a hotărârilor capitale, unde *se rosteşte cu*

tărie şi, paradoxal, *laolaltă*) un răspuns ferm, absolut, din gura *comesenilor*.

Şi din acest punct de vedere, scriitorul născut la Curtea de Argeş, căruia i se atribuie o direcţie avangardistă personală, ce-i poartă numele, aşa cum am delimitat-o – *urmuzismul* – este paradoxal. Toate încercările de a-i încadra proza într-o tendinţă, direcţie, ideologie estetică strictă s-au dovedit extrem de alunecoase şi insuficiente. Poate că tocmai în această topire simultană în încadrări diferite stă originalitatea lui Urmuz: futurism (viitorism), constructivism, expresionism, dadaism, lettrism, absurd, suprarealism etc. şi în posibilele asocieri şi *latenţe interpretative* (noţiune introdusă în critica literară de Nicolae I. Apostolescu – 1876-1918 –, discipol al lui B.P. Hasdeu –, personalitate a culturii române, fost profesor la Colegiul Naţional *Ion C. Brătianu* din Piteşti din 1899 până în 1918) ce duc spre întreaga avangardă europeană şi mondială. Ar trebui aici să deschidem o discuţie despre *noematolo*gie. Într-un studiu, *Un nou punct de vedere asupra ramificaţiunilor gramaticei comparative* (publicat în primul număr din 1882 al revistei „Columna lui Traian"), B. P. Hasdeu propunea printre disciplinele *gloticii* (ori ale *gramaticii comparative*) şi ştiinţa *noematologiei*: „o doctrină separată pentru ceea ce Bréal a numit „idei latente", cu alt termen *noematologie*, de la νόημα „cugetare intenţională", o „doctrină a subînţelegerii"). Ca termen ştiinţific, aparţine lingvisticii şi a fost inventat şi utilizat pentru prima dată de către Hasdeu. Apropierea semnificativă dintre *noematologia* lui Hasdeu şi *skeologia* lui Eugeniu Coşeriu este evidentă. În *Lingvistica textului*, Coşeriu explică sensul: în calitate de conţinut al unui text/ de discurs/ de act concret de comunicare, în actul vorbirii, sensul unui text literar nu se poate naşte şi nici nu poate fi revelat fără cunoaşterea „lucrurilor" şi a opiniilor/ ideilor despre *lucruri*. Într-un discurs, privit ca text, sensul apare sau este înţeles datorită combinării *semnificatelor de limbă*, dat fiind faptul că limbajul este *dublu semiotic*, un „semnificant" asociat *sensului*. În schimb, sensul lipsit de expresie/ de formă, la care făcea referire Hasdeu, reprezintă cunoaşterea cu privire la „lucruri", esenţa *skeologiei coşeriene*, privind conţinutul lingvistic pe care Coşeriu îl numeşte *sens*, în logica tripartită, *desemnare – semnificaţie – sens*. Vechiul gr. *nóema* denumeşte o figură de sens şi ne trimite astfel tot spre lingvistica textului; pe de altă parte, şi fiindcă în limba română există cuvântul *noimă* (<ngr. *nóima*, din v.gr. *nóema*) a cărui semnificaţie ne duce cu gândul tot la hermeneutică/ la lingvistica textului. Nicolae I. Apostolescu se referă nu numai la lingvistică, la teme lingvistice, ci şi la înţelegerea artei în general, a literaturii în special. Cel care are şi cultură literară va căuta să prindă cât mai bine sensul unui text literar, a unui vers, unui poem, unui roman, unei drame, unei doctrine filosofice (Cf. Apostolescu, 1983, p. 107–108).

Mai mult, N. I. Apostolescu intuieşte faptul că „totul este interpretare" şi, din acest punct de vedere, proza lui Urmuz e în totalitate sub semnul „interpretărilor". Literatura, ca de altfel orice text, ne obligă să interpretăm nu doar textul în sine, ci şi situaţiile prezente ori istorice, informaţia de orice fel, făcând acest lucru cu ajutorul limbajului exprimat sau doar gândit. S-ar părea că nici nu mai are relevanţă dacă rezultatul interpretării este unul adevărat sau fals, ceea ce ar constitui o adevărată explicare ştiinţifică din partea lingvisticii a unor ideologii avangardiste. Vorbind despre sensul unei opere literare, el afirma: „Se va întâmpla însă, de cele mai multe ori, ca să o socotească ca pe o canava necomplet brodată, în care el va pune, peste tot, idei de ale lui. Astfel, această lucrare se va prezenta minţii a o sută de indivizi în o sută de feluri, după punctul de vedere din care a privit-o, a completat-o, a priceput-o fiecare. [...] Şi lucrul acesta este explicabil. Chiar fără a căuta sensul mai adânc al unei bucăţi literare sau fără a dori găsirea etimologiei unui cuvânt, oricine va fi încurcat când i se va cere lămurirea notelor unei noţiuni" (*Apostolescu*, 1983, p. 108).

Apostolescu face o comparaţie analogică între ceea ce „vede" într-un text un critic literar şi ceea ce caută un simplu vorbitor cu privire la originea unui cuvânt sau a unei expresii. Cu atât mai mult, un text literar este supus interpretărilor diferite. Dacă luăm exemplul creaţiei lui Eminescu, una va înţelege cititorul oarecare şi alta interpretul cultivat, Eminescu adresându-se deopotrivă amândurora. Şi nu e vorba doar de o sensibilitate diferită, ci şi de competenţele lingvistice şi culturale diferite. În plus, se deschid nelimitate drumuri de interpretare tocmai datorită acelor *latenţe interpretative* pe care le cuprinde un cuvânt, o expresie, un enunţ, un vers, până la textul integral şi până la înţelegerea întregii sale opere. *Câţi cititori, atâtea opinii* ar rezuma această judecată. Dacă luăm în considerare istoria unui cuvânt sau a unei expresii, până la a-i atribui o etimologie populară, care de-a lungul timpului şi-a schimbat sensurile, cu atât mai mult competenţa lingvistică şi culturală devine necesară pentru a descifra, fie şi individual, un text. Bun sau rău, „sensul înhăţat" de vorbitor reprezintă *o explicaţie* (or, una dintre accepţiile termenului *hermeneia*, care în greaca veche însemna chiar „explicaţie". Nu ştim dacă Urmuz cunoştea în detaliu studiile lui Hasdeu (deşi apropierea de acesta se baza şi pe cunoaşterea operei sale lingvistice monumentale) sau ale lui Apostolescu, dar cu siguranţă era la curent cu cercetarea lingvistică cu totul remarcabilă a epocii şi prin apropierea sufletească de marele savant.

Când am remarcat acea caracteristică a textelor lui Urmuz, urmând observaţia acad. Ion Pop, care creează o *aşteptare* particulară, *ademenirea*, am avut în vedere şi această delimitare teoretică, pentru că *sensurile ne ademenesc*, ca *latenţe ce stau la pândă* şi sunt mereu prezente. S-ar părea că această *ademenire* este mai puternică pentru cititorul cultivat care caută „sensul adânc", profund, al unei opere literare, ceea ce ar putea explica faptul că literatura, *astăzi*, este spaţiul în care interpretările eronate („decodările aberante", cum le numeşte Umberto Eco) se întâlnesc frecvent. N. I. Apostolescu atinge problema evoluţiilor semantice prin care sensurile latente, motivate de condiţii istorice specifice, au înlocuit semnificaţiile proprii ale unor cuvinte. E un prim pas în a diferenţia lexicul comun de lexicul specializat. Fără cunoaşterea acestei evoluţii, fără competenţa lingvistică a cititorului şi chiar fără performaţele sale este imposibilă sesizarea măcar a latenţelor, intuirea lor şi textul să rămână opac şi insuficient ca emoţie, ca satisfacţie intelectuală, estetică, culturală (vezi şi Apostolescu N. I., Prof. Doctor în Litere la Sorbona, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine, Paris, Librairie Ancienne Honoré Champion, Editor, 5, Quai Malaquais, 5. VI e, 1909,* Avec une *Préface*, Émile Faguet de la Academia Franceză; şi traducere de Ion Steriopol, text dactilografiat, 1973;

Apostolescu, N.I. Studii și portrete literare, ediţie îngrijită şi prefaţă de Ion M. Dinu, Editura *Dacia*, Cluj-Napoca, 1973; Coşeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*. Versiune românească şi indici de Eugen Munteanu şi Ana Maria Prisacaru, cu o postfaţă de Eugen Munteanu, Editura *Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”* din Iaşi, 2013; Hasdeu, B.P., *Studii de ştiinţa limbii*, prologul editorului, studiu introductiv şi note de Cristinel Munteanu, Editura *Institutul European*, Iaşi. 2013; Munteanu, C., *Lingvistica integrală coşeriană. Teorie, aplicaţii şi interviuri*, Editura *Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”*, Iaşi, 2012.

Academicianul Ion Pop, exeget al Avangardei, observa această subtilitate a unei *arte combinatorii*, adică un fel *de joacă de-a cuvintele*, Urmuz fiind „un scriitor autentic”, „anticonvenţional”, „prin excelenţă un parodist”, un scriitor al „lumii pe dos”; opera sa e „o comedie a limbajului”, autorul apelând la „jocul semnificaţiilor” şi „tehnica echivocului”, iar „jocul limbajului” o ia înaintea „conţinuturilor de viaţă”, ficţiunile fiind „pândite de mişcarea aleatorie a cuvintelor”. Domnul acad. Ion Pop remarca „atenția acordată aproape maniacal cuvântului” de către Urmuz, probă stând manuscrisele sale (*Urmuz*, *Schițe și nuvele aproape... futuriste*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Ion Pop, Cu un cuvânt de încheiere de Domenico Jacomo, Ediția a II-a, *Tracus Arte*, 2017). Cu atât mai mult, consultarea manuscriselor poate îndruma spre o analiză sau alta a textelor urmuziene.

Poate că de prea multe ori s-a acordat atenţie *criticii sursieriste* în ceea ce-i priveşte pe artiştii români, privind dinspre orice artă, deşi vremea imitaţiilor, în epoca lui Urmuz, trecuse de mult, sincronizările stabilite şi arta originală, specifică, propunea noi forme estetice dinspre spaţiul spiritual românesc, iniţiatoare în planul artelor de oriunde.

Cât de *anticlasic* este Urmuz? În ce constă această latură *anticanonică* a operei sale? Neagă scriitorul „normele” literaturii anterioare în structurile sale consacrate, ţinând cont de atitudinea vehementă a celor ce doreau „deparazitarea creierului”? Istoriceşte, Urmuz e avangardist înainte de radicalizarea atitudinilor înnoitoare. Mai mult, educaţia scriitorului, lecturi, preferinţe, cultivate şi muzical, afirmate de scriitorul însuşi şi de cei care l-au cunoscut, sunt mai de grabă clasice ori, oricum, cele impuse de tradiţie (preferaţii lui Urmuz sunt Eminescu şi Caragiale, iar cultura sa, inclusiv cea muzicală, e clasică). Luând în considerare speciile literare cultivate de acesta (romanul, povestirea, epopeea şi fabula), e uşor de observat că genul cultivat exclusiv este cel epic şi că textele au toate caracteristicile epicului, fără excepţie. Revendicările prin tradiţia prozei româneşti, cu trimiteri către literatura populară, către Dimitrie Cantemir (*Istoria ieroglifică*), Budai-Deleanu, Anton Pann, Costache Negruzzi, Creangă, dar mai ales Caragiale, şi prin latura absurdă şi tragi-comică, derutantă, au fost adesea reliefate. Luarea în răspăr, chiar băşcălia, atât de condamnată, nu sunt o dovadă de superficialitate şi de lipsă a conştiinţei tragice, ci o formă de apărare şi de luare în primire a lumii nedrepte şi triste, cu detaşarea pe care „salonul” o numeşte *ironie*. Personajul *hâtru* ori cel comic nu e inconştient, e adesea înţelept şi pare a da cu tifla „filosofiilor” prea încrâncenate şi pesimiste, dar asta nu înseamnă că nu vede adevărul condiţiei şi existenţei umane, ca *registru tragic al Fiinţei*, în măsura *în care are conştiinţa propriei limite* (Gabriel Liiceanu, *Despre limită. O fenomenologie a tragicului*).

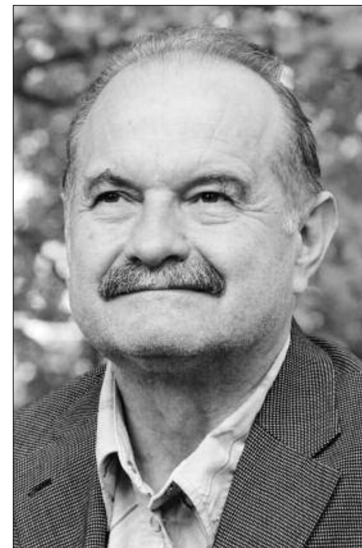
Comparaţiile numeroase cu avangardiştii europeni veniţi după el ori prezenţi în aceeaşi epocă, până la Eugen Ionescu, au scos în evidenţă un scriitor original, de primă forţă. Critica literară a făcut efortul susţinut de a scoate în evidenţă această originalitate şi e suficient să amintim doar câteva nume pentru care Urmuz a fost o preocupare constantă: Tudor Arghezi, Saşa Pană, Geo Bogza, Eugen Ionescu, Nicolae Balotă, Solomon Marcus, Ioan Petru Culianu, Ion Pop, Nicolae Manolescu, Gheorghe Păun, Eugen Negrici, Constantin Cubleşan, Constantin Crişan, Anagaia (Ana Olos), Ioana Pârvulescu, Adrian Lăcătuş, Giovanni Rotiroti, Adrian Marino, Andrei Oişteanu, Ion Negoiţescu, Paul Cernat, Radu Cernătescu, Corin Braga etc. etc. Urmărind doar titlurile unor studii despre proza lui Urmuz, încadrările apar ca derutante, căutându-se mereu încadrarea cea mai potrivită, uneori chiar autorii părând a nu fi foarte siguri că au găsit o formulare dincolo de orice discuţie: „Urmuz – antiproză” (Ovid. S. Crohmălniceanu), „Absurdul fabulos, grotesc şi parodic” (Constantin Cubleşan), „Avangarda prudentă” (Bogdan Creţu), „Urmuz amăgitorul” (Gelu Ionescu), „Farsa tragică” (Romul Munteanu), „Refuzul rostirii stereotipe” (Eugen Negrici), „Textualism şi autenticitate” (Marin Mincu), „Drumuri care se bifurcă” (Ioana Pârvulescu), „Urmuz şi limitele literaturii” (Lucian Raicu), „Urmuz paralogician şi paradigmatic” (Andrei Vornicu), „Urmuz şi post-modernismul literaturii” (Constantin Zărnescu), „Urmuz şi palingenezia literaturii” (Constantin Crişan), „Urmuz sau Despre paradox” (Lucian Costache). Nicolae Manolescu încadrează proza lui Urmuz în marele capitol al *Corinticului* („Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc”, vol. 3, *Minerva*). Ion Pop nuanţează cu rafinament apartenenţa la avangardism a scriitorului, fie şi numai prin precizarea „Paginilor bizare” privite ca *„aproape* futuriste”, nemaivorbind de numeroasele delimitări critice („Avangarda în literatura română”, „Un precursor: Urmuz”, în „Avangardismul poetic românesc”, E.P.L., 1969). Anagaia numeşte exact direcţia nouă a creaţiei urmuziene şi ştiinţa dedicată operei sale: *Urmuzismul* şi *Urmuzologia* („Introducere în urmuzologie”; „În căutarea lui Urmuz”).

P. S. Revista *Curtea de la Argeş* (şi în cadrul *Zilelor Revistei „Curtea de la Argeş”*), domnul academician Gheorghe Păun şi colaboratorii domniei sale din ţară şi străinătate vor omagia personalitatea literară a lui Urmuz în urbea naşterii marelui scriitor, în perioada 17-19 martie 2023, în cadrul *Simpozionului Urmuz 140-100*, printr-o serie de activităţi specifice la care vor participa academicieni, scriitori, înalte feţe bisericeşti, cercetători ai operei urmuziene, editori, profesori, actori, jurnalişti, personalităţi ale culturii române contemporane. Academia Română, Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului, Consiliul Judeţean Argeş, Poşta Română, Primăria Municipiului Curtea de Argeş, Teatrul „Al. Davilla” din Piteşti, Editura *Rotarexim* din Rm. Vâlcea, *Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni* – Filiala Argeş, alte instituţii sunt implicate în această manifestare de excepţie a spiritualităţii româneşti.

Lucian COSTACHE

ION SIMUȚ

O Basarabie din ce în ce mai tristă

Folosesc frecvent, deşi impropriu, denumirea de Basarabia pentru Republica Moldova. Mi se pare un nume mai încărcat de istorie, de rezonanță afectivă și, în același timp, un avertizor asupra destinului nefast al acestei provincii româneşti. Azi este din nou amenințată explicit de Rusia, că va avea soarta Ucrainei dacă iese din neutralitate și solicită integrarea în Uniunea Europeană și în NATO. Solicitările au fost deja făcute. Neutralitatea nu o mai apără de nimic, iar pe deasupra nu poate rămâne în această stare de suspendare a unor aspirații de europenizare. O țară cât Elveția, ca suprafață, nu-și poate păstra neutralitatea și demnitatea în situația geografică în care se află. De independență nu poate fi vorba când nu ai PIB-ul Elveției. Populația de puțin sub trei milioane de locuitori, cam o treime cât Elveția, este săracă și instabilă. Mare parte migrează spre locuri de muncă din Vestul Europei.

Cu un trecut și un prezent nefavorabile în datele lor esențiale, Basarabia nu poate avea un viitor acceptabil. Între mai multe variante posibile teoretic, nu-i rămân prea multe lucruri de făcut. 1. Neutră nu poate rămâne. 2. A cerut integrarea în UE și în NATO și i-a fost acceptată candidatura pentru UE, dar urmează un proces lung, de câțiva ani, poate mai mult de un deceniu. 3. O parte dintre politicieni se păstrează în atracția pro-rusă, deci nici această variantă nu este pasivă. 4. O ipoteză pe cât de optimistă pe atât de irealizabilă lansează ideea unirii cu România, după modelul istoric al lui Cuza de la 1859; însă Maia Sandu a dezmințit că ar încerca repetarea istoriei. În fond, în varianta ultimă, s-ar realiza punerea mai rapidă a Republicii Moldova sub protecția UE și a NATO. Ar fi o soluție fulger de ieșire din impas, dar pentru ea ar trebui să conlucreze prea mulți factori și îngăduințe. În toate variantele posibil a fi discutate politic, există una și aceeași consecință: pierderea independenței sau, cu limbajul european, cedarea suveranității.

Protecția americană a Ucrainei înseamnă o umbrelă de securitate și pentru Republica Moldova. Niciodată ca acum Republica Moldova nu a avut atâtea relații politice și întâlniri diplomatice la cel mai înalt nivel. Cultivarea speranței are azi cele mai mici lacune față de perioada anterioară. Și, totuși, asta nu întoarce din drum migrația spre Occident a unei mari părți a populației apte de muncă dintr-o țară amenințată. Școlile rurale se închid din lipsă de elevi. Universitățile se comasează din lipsă de studenți. Instituții culturale își restrâng activitatea din lipsă de fonduri. Se vede de la o distanță, mică sau mare, că perspectivele Republicii Moldova nu sunt dintre cele mai fericite, cum nu sunt nici ale noastre, într-o Românie din ce în ce mai mică prin hemoragie demografică și anemie economică.

Nu am adus în discuție această situație disperată a Basarabiei de azi decât pentru a imagina ce s-ar întâmpla pe plan cultural în cea mai fericită dintre probabilitățile politice. A doua zi (în mod real, nu a doua zi, totuși!) după fantezista unire cu România, Republica Moldova ar trebui să introducă toate realizările instituționale din prezentul României. Să zicem că ar exista o perioadă de tranziție, ca în Transilvania imediat după 1918, când un Consiliu Dirigent ar încerca atenuarea șocului, prin temporizarea și armonizarea adaptărilor instituționale. Dar, după un timp, tot acolo s-ar ajunge: la o uniformizare – ce e în România să fie și în provincia alipită. Centrul nu ar mai fi la Chișinău, ci la București sau la Bruxelles, după eventuala integrare europeană. Cultural, ar fi un dezastru, din punctul de vedere al unei conștiințe basarabene obsedate de propria „baștină”, cum zic transprutienii. Reperele le-ar fi tulburate.

Istoria și valorile basarabene nu s-ar mai regăsi în imaginea oficială a culturii unei Românii reîntregite, decât, eventual, extrem de palid. Să ne imaginăm manualele de română și de istorie, transferate în școlile din Republica Moldova. Ar fi un șoc buimăcitor, un efect de alienare și înstrăinare pentru câteva generații de aco. Poate s-ar încerca o variantă de adaptare prin atenuarea șocului cultural. De aceea, pentru basarabenii de azi ar fi de dorit mai degrabă o integrare europeană decât o unire cu România. Adaptarea culturală ar fi mai ușor suportabilă.

Să ne gândim ce știm noi astăzi despre cultura basarabeană, ce a intrat în conștiința publică, în forma cea mai populară. Din muzica de succes: soții Aldea Teodorovici (dispăruți într-un accident suspect), Cleopatra Stratan (uitată acum) și Pavel Stratan, Irina Rimes, Carla's Dream. Or mai fi și alte detalii de relevat, dar nu prea multe. Nu pe direcția asta vreau să merg.

La literatură vreau să ajung. Popularitate nu are niciun scriitor basarabean, cum nu are niciun scriitor din România. Reperul maxim e Mircea Cărtărescu, la noi. Ce comentează critica noastră literară? Dinainte de 1990, erau relativ cunoscuți poetul Grigore Vieru și prozatorul Ion Druță. Din aceeași generație șaizeci, după 1990, nu s-au făcut destul de citiți și de glosați: Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc, Serafim Saka, Vasile Vasilache, considerate numele de vârf ale epocii care a urmat

dezghețului hrușciovist. Pentru că a activat în politica de la noi o vreme, a mai fost cunoscută Leonida Lari. Și cam atât. Poate că exagerez în selecția receptivităţii, amplificate din 1990 încoace, dar nu foarte generoasă în aprecieri. Sigur că de la *Istoria*... lui Mihai Cimpoi ar trebui să pornim, dar nu vreau să ajung la o imagine critică plauzibilă, extinsă, dezirabilă. Critica noastră este extrem de severă.

Ar fi de reflectat la prezența scriitorilor basarabeni în sintezele de istoria literaturii române de după 1989. Cel mai receptiv și generos a fost Ion Rotaru. E semnificativă logica cinică a unui critic bucureștean, afirmând în *România literară* că (rezum, nu citez) literatura basarabeană nu are valori la nivelul celor din România; putem considera că *Istoria*... lui Nicolae Manolescu cuprinde și literatura basarabeană, pentru că, la exigența estetică cu care operează, nu are nimic semnificativ de reținut; deci e acolo prin... absență justificată estetic. Cu astfel de prejudecăţi se lucrează în continuare. S-a încetățenit ideea că literatura basarabeană e cu totul altceva decât literatura română din România; ba chiar mai rău: că la o exigență estetică maximă, ea nici nu există.

Noroc cu afirmările dincolo de granițe ale unor nume ca Oleg Serebrian sau Tatiana Țîbuleac, cu o bună prezență europeană prin traduceri și ecou bun la noi. Prozatorii primează, deși atât basarabenii cât și noi ne străduim să demonstrăm că avem o mare poezie, mult mai mare decât proza. Afirmație consolatoare, care urmează să fie certificată de amploarea receptării publice. Sau să ne amăgim cu ideea că valorile contează în sine, nu prin relație cu publicul receptor. Nu vorbesc de succes, ci de o validare prin circulație, care înseamnă adevărata punere în valoare. Intrăm într-o discuție oțioasă, care nu prea place multora. Să revenim la oile noastre.

Literatura basarabeană nu se bucură de o imagine prea generoasă nici în conștiința critică, nici în conștiința publică din România. Va fi extrem de trist să returnăm această imagine în spațiul basarabean, să arătăm cum vedem noi cu adevărat valorile literare basarabene. Nu mă îndoiesc că beneficiarii acestor ingratitudini știu despre ce e vorba. Transprutia e o nebuloasă neexplorabilă și inaccesibilă, poate chiar indiferentă, pentru mulți români.

Cum să nu fie Basarabia o provincie tristă, când își caută cu atâta disperare o dependență protectoare? Cum am căutat-o și noi, de altfel, nu cu multă vreme în urmă. Cu diferența că noi am găsit-o. Dar cu ce pierderi (inevitabile) s-a soldat! Ce le putem spune fraților basarabeni, să-i prevenim, e că integrarea în UE și integrarea în NATO sunt mărfuri foarte scumpe pentru o țară săracă. S-ar putea să-i coste chiar sufletul, adică identitatea și suveranitatea. Dar își vor salva viața. Ce păcătoasă tranzacție!

Amăgitoare apă, ce-ntunecat te clatini!/ Mă simt legat prin sete de vietatea care a murit/ La ceas oprit de lege și de datini.../ Dar legea ni-i deșartă și străină/ Când viața-n noi cu greu se mai anină./ Iar datina și mila sunt deșarte/ când soru-mea-i flămândă, bolnavă și pe moarte.

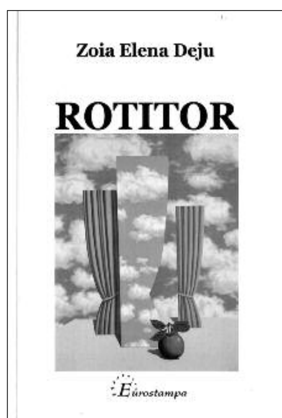
Rotitorul rostitor

Rotitor (Ed. Eurostampa, Timișoara, 2022) este primul volum de versuri semnate de **Zoia Elena Deju** pe care îl citesc, după ce voi fi reținut numele poetei dintr-o prestigioasă revistă gorjeană unde semnează, în timp, versuri care o recomandă de la prima vedere. Și mai știam tot de acolo că poeta a realizat (în colaborare) o utilă monografie intitulată *Arethia Tătărescu, Marea Doamnă a Gorjului interbelic* (Ed. Măiastra, Tg. Jiu, 2007), cu o documentare remarcabilă, bine structurată și cu accente de rezonanță în istoria noastră din veacul al XX-lea. Vocația poetică a Zoiei Elena Deju, însă, tind să cred că rămâne prima opțiune, judecând fie și numai după titlurile volumelor anterior publicate: *Limpezimi de mărgăritar*, 1994; *Iluminări în amurg*, 2005; *Măiastra cerului*, 2008; *La Ghetsimani*, 2009; *Îngerul din cadru*, 2011; *Pridvor de septembrie*, 2013, și antologia de poeme *Pridvor de veghe*, din același an 2013. Ori (*sed quid hebemus diiudicamus*), dacă e să vedem doar recentul său volum de versuri, Zoia Elena Deju se arată a fi un condei exersat, format cu îndelungă lectură, susținut de reale înclinații contemplative și deschis spre restructurarea metafizică a esențelor. Însă poezia e mai mult decât idee – ea este viața percepută ca atare până dincolo de simțuri, decantată în idealuri și exprimată în interiorul acelor dimensiuni ontice care conturează și scrutează de ceea ce, destinal, rămâne ineluctabil. Însuși titlul recentului său volum de versuri privește în dualitatea *rostitor/ rotitor* cumpănind între esența existenței, *rotitor* – mișcarea – viața – nădăjduirea și nicasianul *rostitor* – exclusivul – implacabilul – datul. Pe de altă parte, vine cu firescul ei evlavia ca răspuns al conștiinței de sine și ca nădăjduire, cu profunzimile ei speciale, de aceea poezia Zoiei Elena Deju nu respiră feminismul emoțional așteptat, nici dezamăgiri sau reverberări sentimentale juvenile, ci le depășește contemplând matur gravitatea existențială ca să ajungă mai apoi căutare de sine,

de echilibru, de sens, e cuprindere şi constatare lucidă a fiinţei, apriorismul limitelor ei.

Cele 42 de poezii ale volumului sunt dispuse în trei cicluri cu generice nu mai puţin inspirate: I. *Din căuşul palmei*; II. *Salută Stepa*; III. *Unicorn de pază* – o abilitate auctorială cu care îşi aproximează cititorii, se consensualizează cu ei şi le intuieşte disponibilităţile receptiv-poetice; discursul său liric rămâne în registrul exigenţelor şi în precogniţiile bine cultivate, simultan prefigurând încă din subsidiar traiectoria ideatică lăsată să curgă în aval. În orizontul poematic, două sunt dimensiunile care se relevă metaforic în recurenţe: plutirea, incertitudinea, efemerul (*păpădia cuvintelor// suflare de păpădie...*); rotirea/ rotitorul (mijlocitor), ciclicitatea. De la *apele lustrale* la apocalipticul *iezer de foc* – ascensiunea poematică curge de la *nestăvilitul dor de amonte*, la *pelerina cu dor de vitralii* (p.17). Şi tot aşa, de la libertatea din aripi – *aripi de şoim* (p.19), la *stepa* Creaţiei, ca de la culturile întemeierii şi până la semioza promovată în *Peceţi* (p.70); totul e un recviem cu rezonanţe paulinice. Referenţialul sacru, uneori cu conotaţii cabalistice, domină în lumină, în ivariabil; de la început şi până la final, viaţa îşi subsistă în simbolurile factualităţii, ale facticităţii şi avansează în sacralitate prin simbol ca finalitate a semnificării, nu prin *a exita ca*, ci prin *a deveni întru*, precum în filosofia nicasiană.

Lumea contingentă, prezumţioasă, se identifică într-o minimă legitimitate: *mă separ/ de o amară fantasmă* (p.17); *la colţul străzii/ un cerşetor acelaşi* (p.22); *Odată cu cerceii din cireşar/ seara venea/ în copilăria mea...* (p.54); *În sunete de trâmbiţă se lasă podul,/ trece alaiul cu flamuri cruciate* (p.58) etc. Această contingenţă este doar pretext pentru reflecţii cotangente, determinările preexistă, tensiunile lor sunt copleşitoare încă de la început şi, aşa cum spuneam, se accentuează spre final în *allegro ma non troppo*: *Mai repede ca gândul/ se limpezeşte lumina/ în liniştea/ de după plângere* (p.30); *Vino să vezi/ cum se moare/ în fel şi chip!/ La apa Vavilonului,/ La poalele Taborului* (p.35); *Se-ntunecă de atâtea dezastre/ şi măceluri/ orizonturile lumii vechi,/ zările Lumii noastre,/ însăşi Creaţia...* (p.41); *Asemenea ceremoniei/ din Capadocia cu dervişi rotitori,/ sub bolţi înalte, uitând de zborul...*(p.59); *Şi cei şapte îngeri trâmbiţând prăpădul/ cel cu foc şi grindină, stingând astre/ şi învăluind totul în horbotele arderii* (p.70). Remarcabila cultură a poetei lărgeşte nu doar reprezentările, nu doar imaginativul, ci şi capacitatea de determinare a lor, atributivitatea, conexiunile tuturor acestora fiind însăşi poezia în sensul ei discursiv: vechitestamentar – *Da, cerul se sprijină/ pe coloanele Cuvântului* (p.65); în baladescul autohton, ca şi în gnozele dualiste ale Asiei Mici – *Şi un Balaur roşu ca focul/ cu şapte capete şi zece coarne/ măturând cu coada stelele de pe cer/ pândind naşterea Pruncului* (p.71) sau cu ecouri istorice chemate să simbolizeze – *O, cum Basarab Dragonul din Cetatea Chindiei/ Vlad Dracul (tatăl Ţeparului din braşoave!),/ bănuise sfârşitul ultimei cruciade – şi-l trimite/ cu binecuvântare Papei pe Mircea feciorul/ să lupte* (p.58).

Poeticul sporeşte atent controlat în virtuţile lexicului, în schimbul inspirat de valori morfologice: *înluminată, încutieri, insomniac, întomnate, culcuşindu-se, câlţoase, arătări spăimoase, drept-pământean,* etc. Resursele poetice urcă liric în expresii, în imagini: *târându-şi iadul, ineluctabil dor de amonte, vata rugăciunii, scârţâit de zodii, foişorul fiinţei, ape lustrale* şi până la imagini ample de genul *trage pleoapa/ peste fereastra din tine*! sau *sfârşitul întru început*. Poeticul ascendent atinge mai apoi registrul ideilor a căror „poezie” alambicată se gustă în lucidităţi inductive, în proiecţii terifiante, în escatologii.

Şi fiindcă am remarcat controlul avizat asupra simbolului şi asupra simbolizării care codifică şi decodifică mesajul, subliniez încă o dată că acest control urcă în tensiuni de la repetiţii până la accentuări ale sensurilor grave în noi semne şi semnificaţii. Dacă *rotitorul* care dă, de altfel, şi titlul volumului (confirmându-l în reveniri frecvente) pare doar o soluţie de tipul asonanţelor şi consonanţelor, simbolurile religioase sunt dispuse crescendo, cu apogeul spre final: Vavilon, Tabor, Pruncul (Mijlocitorul), Mielul, Creaţie, Carte (Biblia), Profet, Dumnezeu, Fiara şi Noul Ierusalim. Poemul care dă titlul volumului este o deschidere care închide, dacă nu concluzia care previne şi este dispus inspirat chiar în deschiderea cărţii: *Şi acest gând (particulă/ a lui Dumnezeu) din care se naşte/ Rotitor perpetuu/ Sfârşitul întru început*, aidoma viziunilor hinduiste a eonilor sau a marilor glaciaţii din filosofiile naturaliste occidentale.

Cu astfel de deschideri, cu un potenţial teist şi simbolic neotestamentar, cu avertismente paulinice, *Rotitorul* Zoiei Elena Deju este încredinţat spre prefaţare lui Eugen Dorcescu, a cărui poezie mistică a consacrat teme din palierul existenţialist al lucidităţilor metafizice înalt cauzale. Prin urmare, poemele din *Rotitor* o statorniceşte pe Zoia Elena Deju în rândul poeţilor care pot angaja în registru liric mari teme ale filosofiilor lumii şi le prefigurează în mirajul reprezentărilor spiritualităţii creştine dacă nu ca răspuns satisfăcător eternelor întrebări, cel puţin ca sprijin figurativ în efemeră amăgire a fiinţei raţionale. Cu aceste considerente succint relevate, cu satisfacţia lecturii adăugite, volumul de poeme *Rotitor* se remarcă prin exigenţele intuirii şi ale rostirii aşa cum pretinde orice tematică necruţătoare cu ezitările şi cu aproximările elucubrante – un test pe care Zoia Elena Deju îl traversează urmând cu devoţiune ideile, nu traiectele gloriilor efemere şi rămâne astfel în atenţia criticii autentice fiind aşteptată în noi apariţii cu care să cuteze în poetica celorlalte idei de înaltă vibraţie.

Iulian CHIVU

Efigie

m-am așezat cu umbra pe-o copertă
ca să citesc un titlu
din lumea mea inertă

și-am deslușit ceva din hieroglifa
aceea simplă
ce-mi scria de clipa
în care nu voiam să mă mai las

să mă respir în aer mistuit
oglinditor în vremea unui mit

pusei un căpătâi la mal
și-am pus și-o lumânare
am stins val

și peste toate de pământ am pus

un nou surâs...

Zidirea

Azi se-tocmește apa
Adâncă lacrima
Mai știi, ploind
Din tine
Pe neguri
Prin pustii

Trăgeam atunci o rană
Un vers era de-ajuns

Dar ce-i așa ceva
În nepătruns

Echinocț

Ziua-i egală cu moartea
Moartea-i egală cu noaptea
Ziua egală cu ce...
Viața egală în ce...

Egaluri risipite printre unde
Unde?

Cum e să fi egal cu altceva?
Cum e să fie echinocțiu forma ta?
Echinocț...

Mă simt mai liber în spusa libertate
Mă socotesc mai liber decât toate

Echinocț...

Sau nu…

Subt tălpi ce n-au uitare
Nimică nu se naște
Doar temnița lumină

Dar înțeleg...
Sau nu

În palme zdrențuite
Se-arată doar amurgul
O rază răstignindă

Dar înțeleg...
Sau nu

Nici aerul nu știe
Întoarsa respirare
Să nască-n ea uitare

Dar înțeleg...
Sau nu

Neînțeles e restul
Mânat spre dumirire
Acorduri?
Doar o strună

Dar înțeleg...

Sau nu...

Către scriitor

Nu
nu ridica tâmpla
de pe orizontul absurdului
nu te trezi
visează
stai acolo adormit
beat de existență
stai acolo

nu
nu sfâșia aerul cu răspunsuri
întrebările-s nenumărate

scrie
cu tâmpla spartă
nenumărate verbe curg de acolo

scriitorule
tu n-ai nicio cameră
nicio formă de a te exista

tu fluieri

așa
fluieri

te aude nimeni...

Credință

Credeam că treapta de care nu treceam
Era o treaptă ce zăcea-n pământ

Dar treapta scândură de orizont
Mă-mpiedeca în lumea de cuvânt

Credeam că aruncarea în abise
E-o felurită de plutire făr´ de-aripe

Credeam că-ntinderea se prinde
Nainte cum uitarea mai întinde

Credeam că totul se scoboară
În toată întunerimea
Tot amară...

Liviu APETROAIE

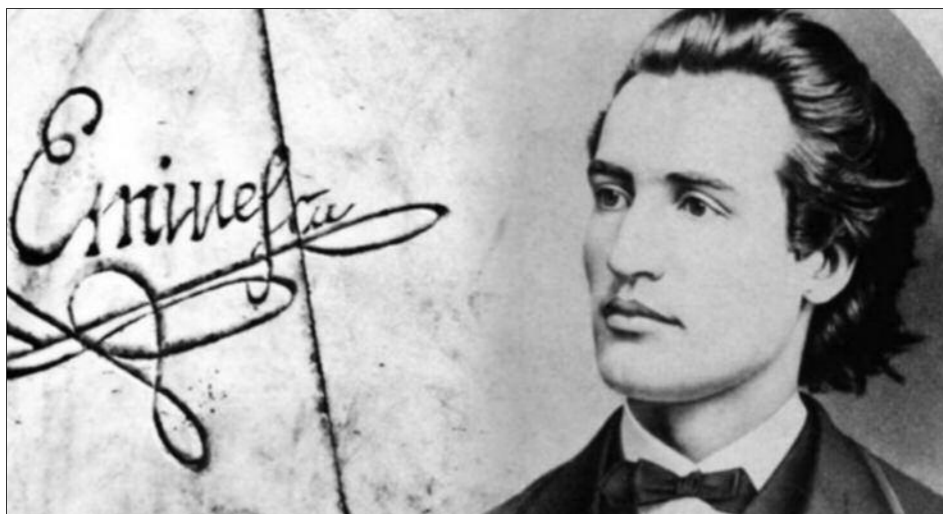
Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 109
■ Martie 2023
Cafeneaua literară

Ancheta *Cafenelei literare*

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema*, din 27 februarie 1998? Pentru un alt poet, optzecistul Călin Vlasie, „Eminescu este idiotul naţional” (interviu cu poetul Daniel Corbu, în revista *Feed Back*, nr. 2/2005), iar pentru Cezar Paul-Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este un „poet inert și ridicol”…

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

IOSIF CHEIE - PANTEA

Eseist, critic literar

„Poezia lui Eminescu satisface condițiile poeziei mari de pretutindeni și din toate timpurile"

1. De-a lungul timpului s-au remarcat numeroși critici și istorici literari care au contribuit la cunoașterea ființei și operei lui Eminescu; studiile și cărțile lor acoperă o întreagă bibliotecă, de aceea ne rezumăm la câteva nume, cu regretul că, din motive de spațiu, nu le putem aminti pe toate: G. Călinescu, Tudor Vianu, D. Vatamaniuc, Perpessicius, Dimitrie Popovici, Zoe Dumitrescu Bușulesga, Ion Negoițescu, Edgar Papu, Constantin Noica, Eugen Todoran, Ioana Em. Petrescu, George Munteanu, Theodor Codreanu etc.

2. Pentru o serie de mari personalități ale culturii române, de la Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Constantin Noica, Lucian Blaga, Emil Cioran, George Călinescu până la Nichita Stănescu etc., opera lui Eminescu reprezintă expresia cea mai înaltă și profundă a spiritualității românești. Cât despre insanitățile proferate de unii detractori, să nu uităm că Pământul are nevoie și de gunoaie, pentru a-și mări fertilitatea și valoarea.

3. Poezia lui Eminescu satisface condițiile poeziei mari de pretutindeni și din toate timpurile: ea nu se reduce la descrierea lumii concrete, ci se distinge printr-o viziune metafizică, aspirația de cunoaștere în profunzime a istoriei umanității. Omul nu e văzut doar în existența lui terestră, ci și în raporturile sale cu Universul și Dumnezeu.

4. Ca viziune, adâncime și valoare, opera lui Eminescu poate sta alături de creația unor poeți universali ca Goethe, Byron, Leopardi, Hölderlin, Rilke etc.

5. Dacă privim lucrurile istoric, poeții români ce l-au precedat pe Eminescu nu s-au ridicat la valoarea sa universală.

6. Opera lui Eminescu a ridicat incontestabil poezia românească la nivelul valorilor europene.

7. Evident, poezia de astăzi reflectă realitatea lumii contemporane, se hrănește din sensibilitatea și viziunea omului modern, beneficiarul atâtor cuceriri în domeniile științei, filosofiei și artei, ea înseamnă deci o profundă îmbogățire a problematicii și-a limbajului, a mijloacelor de expresie etc.

8. Deși pasiunea pentru lectură a mai scăzut, din păcate, cred, totuși, că lectorul obișnuit continuă să-l citească pe Eminescu.

Timișoara, august, 2022

DANIEL CRISTEA-ENACHE

Critic literar

Munca lui Eminescu - O laborioasă gazetărie și o mare poezie

Se vorbește și se scrie frecvent despre Eminescu în rama unei admirații pe care marele poet o merită din plin. Mai puțin merită el, cred eu, discursurile găunoase și elogiile clișeizate, sintagmele ce diminuează ori exclud spiritul critic, ditirambii care ajung (de două ori pe an) să exprime nu amplitudinea personalității lui și genialitatea sa poetică, ci un calcul de oportunitate.

Demagogia bună să obțină voturi și fonduri s-a servit copios de imaginea lui Eminescu. E însă o fundamentală diferență între Eminescu elogiat de Noica și Eminescu elogiat de Vadim Tudor; ori între Eminescu analizat critic de G. Călinescu și Eminescu „analizat" de cutare veleitar.

Dar nu la aberațiile „eminescologiei" naționaliste vreau să mă refer în acest text, ci la un aspect pe care l-am văzut prea puțin discutat în zecile, sutele de contribuții care inundă, în ianuarie și în iunie, spațiul public. Atunci (acum) ne amintim cu toții de Eminescu și ne revărsăm omagiile. Mitizarea și absolutizarea

poetului, văzut ca o chintesență a românismului exemplar (Caragiale ne oferă imaginea cealaltă, mai puțin flatantă, despre noi înșine), duce la „extragerea” lui Eminescu din biografia sa, atât de scurtă, și din epoca istorică în care a trăit.

Proiectat simbolic într-o dimensiune atemporală, a eternității, poetul se vede desprins de „învelișul” lui omenesc, de carnea și sângele, pielea și mustața dintr-un portret de maturitate. Se preferă în nouă cazuri din zece portretul celălalt, adolescentin și „romantic”, pe care nu se văd nici ridurile, nici oboseala, nici amarul existenței lui Eminescu. Altfel spus, preferăm un Eminescu simbolic aceluia real și folosim o imagine frumoasă care se suprapune, vai!, prea puțin cu desfășurătorul existenței sale.

Că *icon*-ul geniului atemporal și asocial n-are nicio legătură cu concretul implicării lui Eminescu în spațiul societății în care a trăit, în dezbaterile acesteia, în politicul, juridicul, economicul epocii lui — e limpede. „Atemporalul” era implicat până la măduvă în problemele care se puneau, atunci, țării sale. Iar poetul nu-și etala genialitatea lirică în coloanele contribuțiilor sale jurnalistice și nu le oferea cititorilor sonete ca editoriale.

„Aspectul” despre care cred că merită să discutăm ceva mai mult și mai serios este cât și cum muncea Eminescu. Iar exemplul muncii sale poate fi dat și altora care, socotindu-se geniali, strâmbă din nas la ideea de a fi inspector școlar, sau bibliotecar, sau gazetar, sau chiar scriitor profesionist.

Eminescu a muncit cu atâta seriozitate și dedicație în aceste diferite profesii, nescoțând ochii nimănui cu genialitatea lui, ci punând, cum se spune, osul la treabă, încât imaginea Luceafărului trebuie nițel ajustată.

Eminescu a fost un Luceafăr foarte pământean, scrupulos la datoria lui de revizor școlar; și un poet-nepereche căruia îi plăceau munca temeinică și cei care o făceau. Înseşi versurile lui, care pot fi citite în manuscris, arată o lucrare până la epuizare asupra textului, cu variante în regim perfecționist; iar harta lecturilor sale aproape că sperie prin vastitate. A crede că e suficient să fii „geniu” ca să fii incult și să scrii mai mult decât citești ori că este destul să pari Luceafărul poeziei românești și deci nu te poți „coborî” să scrii un articol înseamnă, după mine, a rata întâlnirea cu adevăratul Eminescu.

Căci acesta nu e greierele din cunoscuta fabulă, după cum nu este furnica robace opusă lui, ca exemplu pozitiv. Adevăratul Eminescu se află şi într-o parte, și-n alta a fabulei esenţializatoare, făcând din sine însuși o sinteză de gratuitate și etos al muncii.

În genere munca intelectuală este la noi desconsiderată. Ați observat? Cei care muncesc ar fi numai cei care dau la sapă, nu și niște scârța-scârța pe hârtie, scriitori și gazetari de care e plină lumea, ori inspectori școlari, bibliotecari, profesori trudind întru luminarea tinerei generații. După o zi de școală, mama mea adoptivă, Doina Cristea, care a fost profesoară de limba și literatura română, era literalmente epuizată de efortul făcut.

Și cum se simte un scriitor când pune punctul final unui text? Rebreanu, când ieșea „în lume” după ce scria la un roman, li se părea celor cu care vorbea „beat” de oboseală. Dar ce efort depune un gazetar la care articolul propriu-zis este numai vârful unui aisberg de documentare? În fine, cât și cum a muncit un om care a făcut, deopotrivă, o laborioasă gazetărie și o mare poezie?

De aceea mie nu-mi plac câtuși de puțin omagiile calpe și tămâierile cu care ne fericește, de două ori pe an, oficiantul cultului eminescian. E suficient să spună câteva formule ritualice și să le segmenteze prin câte un „ah”, un „oh”, pentru a se plasa, în imaginarul personal, pe orbita geniului eminescian. E atât de simplu și nu îl costă nimic — în timp ce pentru Eminescu a fost atât de complicat; și l-a costat atât de mult.

Cât despre politicienii noștri demagogi... În timp ce Eminescu a muncit până la epuizare pentru limba română, pentru literatura națională, pentru cultura noastră și pentru binele societății, speculanții lui dau din coate pentru subvenții de la Stat, iar și iar, încă și încă o dată, și de acolo, și de dincolo, și de dincoace, prin fundațiile lor cu ștampile și tot dichisul.

Un fragment din conferința mea, care a fost publicată în revista *Argeş*: „Cu cât un poet de azi este mai diferit de Eminescu, cu atât întâlnirea dintre poeticile și formulele discursive ale celor doi (clasicul și contemporanul) este mai frumoasă și mai în profunzime. Și cu cât acest tip de întâlnire se repetă, de la un poet de azi la altul, cu atât importanța nu *istorică*, ci de *actualitate* a poeziei eminesciene se degajă. Nu mă refer la o actualitate de tematică ori la una de problematică, ci la una de conștiință poetică, de limbaj artistic, de structură lirică.”

Tuğrul Keskin - Turcia

În casa lui Paul Valery

Asta am văzut ieri, în gând și în realitate
priveai cu ochi palizi Valery
se îngălbeniseră hârtiile trasate de aceeași mână a ta
toate atlasele se scorojiseră în casa aceea
fotografiile și albumul pe jumătate arse
se risipiseră prin inimi și pe întinderi de hotare
cum să fie descrise astăzi din casa ta
celelalte case ale tale, case, corpuri pârjolite
cum să fie descrise ruinele una cu pământul
spaima de pe sofale, golul de pe sofale
în casele cu cărămizile împrăștiate
de parcă un vulcan ar fi irumpt
înlăuntru și în afara fiecăreia din ele

durerile și suferința au pus stăpânire
pe porțile trandafirului
nu se poate trece de murdărie de foc de chin
drumurile-s departe drumurile-s departe
drumurile-s departe
pe drumurile îndepărtate
sângele curge spre frățietate
cum să fie descrisă acum această orbire
această surzenie cum să fie descrisă Valery

se adunară și-și puseră deoparte gândurile
șacalii viperele soldații morți
iar cravașele paturile puștilor bombele
cu fragmentație
camuflară mai multe rele tot mai multe rele
locul pernelor moi din brațele mamelor
l-au luat pietrișurile, stâncile, pietrele de mormânt

toate sunt la fel Valery
ne întoarcem și străbatem nesfârșirea, universul
cum se face că totul este la fel
câinii negri latră la urs
la urs și tot negri câinii...
cum se face că toate-s însângerate
din rădăcină Valery

într-unul din vechile orașe, să zicem Ierusalim
dintre miile de crăpături și încrețituri
scot iarăși din știuta fântână cu o funie roasă
durere scot durere scot durere scot
și cofa aceasta se tot umple, fântâna însă nu seacă
tu știi spune Valery când se va goli

o forță îmi roade trupul pe dinlăuntru
dinlăuntrul, înfricoșat soldat al singurătății mele,
speriatul ce sunt
ierburi moarte, alge crude, șobolanii mărilor
rod într-una locurile tăcute dinlăuntrul meu
dinlăuntrul acesta nu poate duce trupul mort
din adâncuri
tu însă în casa-ți ninsă cu trandafiri aștepți poezie

ah iubite Valery

(Acest poem a fost început între 18-26 iulie 2014, la Sete – Franța, la Festivalul de poezie „VoixVives" la care am participat, în casa transformată în muzeu a marelui poet Paul Valery)

Bucurie

Dragă, lângă noi în dreapta este Asia
Alături în stânga Fluviul și calea pribegiei
Ce frumos e, trăim
Adânc minunându-ne de acest mers al lucrurilor

De la bucurie la tristețe, trăim
Că e și amărăciune, că sunt și dureri
Trăim dragă, trăim!
Scuturându-ne de tot răul ăsta
Noroios e drumul tarlalelor noastre, dar
Măslinele tot trebuie scuturate
Trăim uite că suntem împreună dragă
E umedă curtea și toamna-i la ușă

Precursorii schimbării

Și-a întors fața spre soare că ai venit tu susi
că ai venit tu pat, noiembrie și-a-mprăștiat mirosul
araratul a trimis zăpezi că ai venit tu
nilul a curs până la noi în casă
numai tu floare de povârniș ne-ai venit ca oaspete

că ai venit tu din casa noastră
deja nu se mai înalță zmeie
un tobogan un titirez bilele și cercul
mâna obosită de furat prune, genunchiul sângerând
de la căzătură
ramuri de salcâm printre străzi precursori
ai schimbării
că tu ai venit mările au venit călătorind pe ocean

au trecut faetoane împodobite cu cingătoare
că ai venit tu
dulceața vata de zahăr halvaua
gândurile unei păsări
din viața noastră a dispărut tirania,
iubirea s-a cuibărit în batistă
turturica supărată de pe acoperiș râma care trece
pe lângă mine
ai venit tu creaturile s-au amestecat între ele

ai venit tu oglinda aceasta l-a arătat pe Allah
la ce bun dacă nopțile oamenii nu se mai sărută
poarta asta prin care intrăm
trandafirul ăsta maculat
viața din care nu mai iese fum s-a rușinat de tine
că ai venit tu binele ne e întotdeauna oaspete
ai venit tu rațele sălbatice, turturelele
un gol puțin îndepărtat semiîntuneric
cu poeziile lor poeții sunt tovarăși de departe,
de foarte departe
și-au adus aminte de jocuri tablouri linii
ne-au descusut viețile rănite și au venit

că tu ai venit cărțile își deschid foile-frunze
de un verde pal foile lor,
dar cărțile tot ție ți le deschid
supărată mașina de scris, pixul așteptând pe masă
poemul ce așteaptă să fie scris
de deasupra amărâtelor lumi
ție îți zâmbesc la tine privesc ție îți dedică iubirea, doar ai venit

a curs o vară înăuntru o toamnă s-a instaurat
în casa noastră

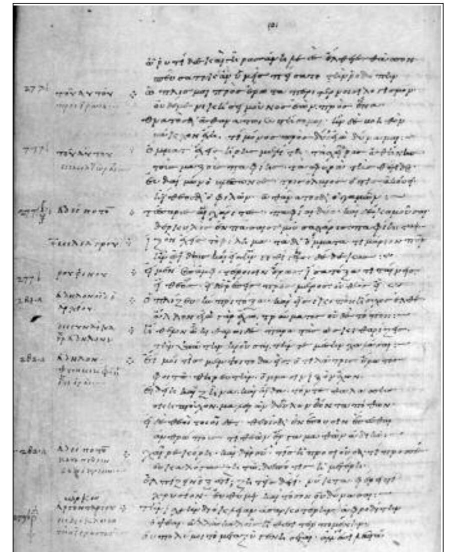
ai venit, în mine deja nu mai urlă lupii răniți

Traduceri de **Marian ILIE**

Regal de poezie:

ANTOLOGIA PALATINĂ

Epigrame de dragoste

Antologia Palatină, colecția de poeme și epigrame grecești descoperită în 1606 în Biblioteca Palatină din Heidelberg, cuprinde poezii scrise între secolele VII AC – IX AD. Manuscrisul are 709 pagini și a fost scris de patru scribi în jurul anului 980, fiind împărțit în 16 cărți. Cartea a V-a, a epigramelor de dragoste, va apărea pentru prima oară în limba română în acest an, la Editura Universității din București, fiind tradusă în metrul original (distih elegiac) de Simona Nicolae, Margareta Sfirschi-Läudat, Cristian Șimon și Sorana-Cristina Man. Oferim, mai jos, o selecție. **(Virgil DIACONU)**

55. DIOSCORÍDES

Doridei, o femeie ușoară; epigramă foarte indecentă

Zeu m-am simțit în alcov cu Dorís ce-avea crupa de roză:
stam între coapsele ei de tinerețe mustind,
când, desfăcându-și piciorul, frumos fără seamăn pe lume,
neabătut am pornit într-al Cyprídei concurs.
Ea mă privea cu ochi leneși,
ca frunzele-n vânt clătinate
se legăna tremurând și era toată un foc,
până când sevele albe-au purces dinlăuntru să curgă,
iară Dorís și-a lăsat trupul cuprins de huzur.

35. RUFINUS

Femeilor ușoare; o epigramă necuviincioasă, deșănțată și cu totul lipsită de rușine

Crupa lor eu judecat-am; tustrele au vrut să-mi arate
pulpele goale, ivind dalba sclipire de stea.
Prima vădi ce-i închis cu pecete-ntre coapse ștrengare,
îmbobocind argintiu, mângâietor, de sub șold.
Alteia, carnea de nea îi roși, desfăcând ea piciorul,
împurpurată grozav, ca trandafirul focos.
Netulburată părea cea din urmă, dar pielea-i gingașă
fără astâmpăr sălta, ca-nfiorată de val.
De-ar fi privit coapsa lor, al zeițelor mândre arbitru
ochii el nu și-ar fi-ntors iarăși spre zânele lui.

100. ANONIM

Celui care mă dojenește că iubesc

Cine dojană mi-aduce, aflând că sunt sclavul lui Eros,
că-s răpitor și din ochi picuri de clei mi se scurg,
adă-și aminte că Zeus și cu Hades, ba chiar și stăpânul
mărilor, robi sunt și ei Dorului necruțător.
Zeii-i îndeamnă pe oameni întocmai pe zei să-i urmeze;
eu, învățând de la zei, cum aș putea să greșesc?

104. MARCUS ARGENTARIUS

Către Lysidíce

Hai, Lysidíce, înlătură voalul și nu-ți mai întoarce
ispititor și lasciv șoldul, când mândru pășești!
Peplul subțire învăluie-n falduri a ta goliciune;
tot ce-i sub el s-a văzut și s-a făcut nevăzut.
Dacă îți place s-arăți ce-i al tău, aș putea eu,
la rându-mi,
cornul în sus să mi-l port, doar sub un văl să-l ascund.

121. PHILODEMOS DIN GAÌDARA

Hetairei Philaínion: o laudă surprinzătoare și admirabilă

Mică și smeadă-i Philaínion, păru-i e creț ca un lujer
de pătrunjel; e un fulg catifelat pielea ei,
fermecătoare-i e vocea, precum a Cyprídei centură,
totul ea dă și mereu uită să ceară în schimb.
Blondă Cyprídă, te rog, de-aș putea s-o iubesc pe copilă,
până ce alta-aș afla, mai minunată ca ea!

128. MARCUS ARGENTARIUS

Hetairei Antigóne

Pieptul ei pieptu-mi atinge și sânu-i
pe sân mi se-așază,
mierea din buzele ei buzele mele-o culeg,
pielea mea-i mângâie pielea, când o cuprind pe-Antigóne,
restul... îl scriu în alcov umbrele lămpii. Eu tac...

Traducere de **Simona NICOLAE**

145. ASCLEPIÁDES DIN SAMOS

Cununii de trandafiri împletite pentru o fecioară

Stați aninate afară, la poarta-i, cununi mie scumpe,
rogu-vă, nu furtunos frunzele vă scuturați!
Lacrimi asupră vărsat-am: iubind,
ți-e ploioasă privirea.
Când l-oți zări voi pe el, ușa deschisă de-o fi,
creștetul său cu-ale mele șuvoaie scăldați-l și, astfel,
pletele lui aurii plânsu-mi amarnic să-l bea.

151. MELÉAGROS DIN GAÌDARA

Iubitei sale, Zenophíla

Făr' de rușine țântari cu-ascuțit bâzâit, voi, în noapte,
sugeți doar sânge de om, iasme cu două arípi,
pe Zenophíla un pic, vă implor,
mai lăsați-o să-și doarmă
somnul său lin, ci poftiți trupul meu să-l devorați.
Totuși, de ce în zadar mă răstesc? Lighioanele crunte,
fragedu-i piept savurând, se încălzesc fără saț.
Dar vă previn, haine făpturi, lepădați îndrăzneala!
O să vă vină de hac forța geloaselor mâini.

153. ASCLEPIÁDES DIN SAMOS

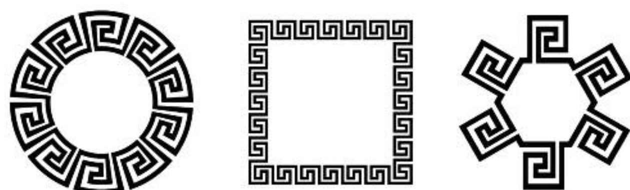
Nicaretei

A Nicarétei duioasă icoană scăldată-n dorințe,
adeseori apărând dinspre boltite ferești,
fulgere-azure-au pălit-o, din ochii lui dulci scăpărate,
draga mea Cypris, în prag, când o privi Cleophón.

155. MELÉAGROS DIN GAÌDARA

Heliodórei

Într-a mea inimă, Eros, pe gureșa Heliodóra,
suflet din sufletul meu, a plăsmuit-o chiar el.

235. MACEDONIOS DIN THESSALONIC (CONSULUL)

Rugă închinată unei tinere

Totuși venit-ai, când fără speranță tânjeam: de uimire
sufletu-mi s-a zguduit, cu ale sale năluci.
Tremur și inima aprig se zbate-n adâncu-mi, turbată,
duhul îmi dau, cufundat într-al Cypridei talaz.
Barca-mi s-a frînt pe uscat, ci fii primitoare cu mine,
într-al tău sigur liman teafăr eu să poposesc!

236. PAULUS SILENTIARIUS

Unei copile nesupuse

Jur, a lui Tantal osândă și cazně-acherontică, toate
par mai ușoare decât cruntele noastre dureri.
El nu-ți văzu frumusețea, iar buzele-i nu ocoliră
gura-ți gingașă precum mugurii de trandafiri.
Tantal, în lacrimi scăldat, e-ngrozit de a stâncii povară,

dară, să moară din nou, chiar de ar vrea, nu e chip.
Eu însă, cât sunt de viu, de o poftă turbată mă mistui
și lâncezesc vlăguit, moartea mă paște curând.

239. PAULUS SILENTIARIUS

Stinsă-i văpaia turbatului foc: nu mai sufăr de-acuma.
Duhul eu am să mi-l dau zânei din Paphos, pierind.
Căci se târăște prin trupu-mi, și-n oase,
și-n suflet jivina,
Eros vorace și-amar, neîncetat gâfâind.
Astfel, la slujbe, când flacăra-nghite prinoasele toate,
de nu-i jăratec destul, singură-apoi va pieri.

241. PAULUS SILENTIARIUS

„Mergi sănătoasă”, sunt gata să-ți spun,
dar codelnicu-mi strigăt
iarăși în frâu mi-l întorc, tot lângă tine rămân:
eu de a ta despărțire cumplită, aidoma nopții
crâncene din Acheron, cutremurat, mă-nfior.
Căci strălucirea-ți e-asemenea zilei,
dar ziua glas n-are,
mută e, îns-al tău grai, când mie dulce-mi vorbești,
mult mai duios e decât al Sirenelor cânt, iar din suflet
toate-ale mele nădejdi stau aninate de el.

Traducere de
Margareta SFIRSCHI-LĂUDAT

249. IRENAEUS REFERENDARIUS

Mândrã Rhodoìpe, slãbitã de sulița zânei din Paìphos,
după ce ți-ai lepădat crunta trufie, de-acum,
iată, în brațe mă ții, în iatac, pe când eu zac în lanțuri,
fără să-mi pese defel dacă voi fi slobozit.

Astfel se-ngeamănă trupuri lascive și inimi de semeni,
prinși în șuvoi de amor, unul într-altul topiți.

231. MACEDONIOS DIN THESSALONIC (CONSULUL)

Unei cithariste

Haruri pe buze, bujori pe-al tău chip înfloresc
precum muguri,
ochii tăi dor izvorăsc, mâinile-ți lira dezmierd.
Cu o privire răpești și lumina din ochi, iar auzul
numai cu-un cântec, și-astfeìl bieții flăcăi îi vânezi.

228. PAULUS SILENTIARIUS

Pentru Rhodópe

Zi-mi pentru cine-ţi vei face tu bucle,
te-ntreb pentru cine
mâinile-ţi vei îngriji, netede unghii având?
Ori pentru ce-ţi vei găti tu veșmântul cu scoici
de porfiră,
de nu-ţi mai e primprejur mândra Rhodoìpe
de-acum?
Ochii ce n-o pot vedea pe Rhodoìpe
sã nu mai privească
raza de aur, în zori, care răsare lucind.

225. MACEDONIOS DIN THESSALONIC (CONSULUL)

Despre dragoste: cât de mult suferi din pricina iubitei

Rană îmi este iubirea, din ea doar puroi și doar lacrimi
curg în șuvoi și nicicând locul uscat nu va fi.
Neputincios mã aratã necazul acesta: Machaìon
leacul său blând nu mi-l dă,
oricât de mult l-aș râvni.
Teìlephos eu sunt, copilã, fii tu credinciosul Achile:
dorul, de tine aprins, cu frumusețea să-l stingi.

222. AGATHIAS SCOLASTICUL

Ariádnei, tragediană și citharedă

Dacă vreodată copila-și apropie pana de liră,
zici că se-atinge ușor chiar Terpsichoìre de corzi.
Dacă vreodată-și dă drumul la glas,
cu un tremur mai tragic,
parc-o auzi cu ecou pe Melpomeìne-ngânând.
Dacă s-ar face o-ntrecere de frumusețe – e sigur –,
Cyìpris învinsă ar fi, Paìris de față fiind.
Liniște! Vezi nu cumva sã ne-audã Dioìnysos gândul,
ca să poftească din nou al Ariaìdnei culcuș.

212. MELÉAGROS DIN GAÌDARA

Tot despre patima iubirii

Pururi ecoul Iubirii-mi răsună-n urechi și-n tăcere
Poftei i-aduc ai mei ochi lacrime dulci și de dor.
N-are Amorul odihnă nici noaptea, nici ziua, ci vraja-i
inima mi-a copleșit cu-al său însemn cunoscut.
Înaripate Iubiri, să zburați către mine voi știți, dar
când să plecați nu puteți, nici pentru-o clipă măcar?

204. MELÉAGROS DIN GAÌDARA

Despre hetaira Timárion, un poem batjocoritor

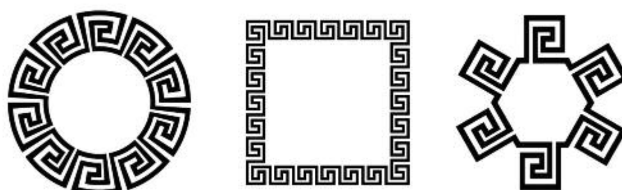
Odinioară-o carenă lucioasă, Timárion, astăzi,
nu mai plutește defel cu ai Cyprídei vâslași.
Spatele-i e-ncovoiat, cum e vela ce stă pe catarge,
încărunțite de vremi azi sunt parâmele ei.
Sânii îi are lăsați: parcă-s pânze ce-atârnă,
și-un pântec,
doldora de-ncrețituri: zbuciumul e vinovat!
Luntrea, din jos, e scăldată de ape,
iar marea-i scufundă
stiva, genunchii ei slabi tremură-n freamătul viu.
Ce amărât muritor ar străbate mâlosul Acheìron
într-o galeră-cosciug, veche, cu zeci de vâslași?

200. ANONIM

Unei copile pe nume Alexó

Iedera prinsă-n cununi și șofranul
ce-n jur răspândește
mirul zeiesc, ba, mai mult, brâul purtat de-Alexoì,
ea le-nchinãi lui Priáp cel cu ochi delicați, de femeie,
ca niște jertfe de preț pentru priveghiul cel sfânt.

Traducere de **Cristian ȘIMON**

76. RUFINUS

Unei femei ușoare îmbătrânite: o satiră

Chipul și păru-i sclipeau,
avea sânul precum primăvara,
gleznele zvelte pășeau, mândră sprânceana-i era.
Timpul și pletele albe-au schimbat-o,
dar și bătrânețea,
nu mai e ea nici în vis cea care fost-a cândva.
Calp îi e părul și chipul zbârcit, mai urâtă e dânsa
chiar ca maimuța acum, îmbătrânită de ani.

79. PLATON

Unei hetaire care nu se lasă prea ușor

Prinde-acest măr, ți-l arunc, și, în schimb,
să îmi dai fecioria,
dacă așa te-nvoiești pe-aruncător să-l săruți.
Chiar de gândești tu altminteri, că nu-i cu putință,
primește-l!
Vezi însă cât de fugar trece-al iubirii-anotimp!

85. ASCLEPIÁDES DIN SAMOS

Ce-ți folosește că-atât îți păzești fecioria, copilă?
Oare, în Hades mergând, speri pe iubit să-l găsești?
Ale Cyprídei plăceri doar cei vii le cunosc,
cum știm bine,
ne-o gãzdui Acheroìn, doar oseminte și scrum.

92. RUFINUS

Hetairei Rhodópe

Mult se fălește Rhodoìpe cu-a ei frumusețe! Salutul
ea mi-l întoarce săltând arcul sprâncenei trufaș.
Dacă vreodată-i atârn pe la poartă cununi, cu mândrie,
aprig le frânge sub tălpi, toată e pară și foc.
O, zbârcituri, bătrânețe haină, zoriți-vă-ncoace,
iute s-o înduplecați voi pe Rhodoìpe a mea!

233. MACEDONIOS DIN THESSALONIC (CONSULUL)

Unei femei capricioase

„Mâine, spui, te voi vedea”, însă nu vei veni niciodată,
pare c-amâni ne-ncetat: crește zăbava mereu.
Când după tine tânjesc, doar atât îmi dai mie!?
Credința
tu mi-o respingi și în schimb altora daruri le dai.
„Te voi vedea în amurg.” Dar să-mi spui:
ce-i amurgul femeii?
Doar bătrânețea cea grea, riduri și-obrazul zbârcit.

258. PAULUS SILENTIARIUS

Ridul tãu, Phiìlinna dragã,
mai scump mi-e ca orice icoană
a tinereții. Visez merele tale să țin,
chiar dacă sunt veștejite, atârnându-mi alene în palme,
mai mult ca tânărul sân neted și tare le-aș vrea.
Toamna ta către sfârșit mai presus e decât primăvara
alteia, și iarna ta, față de vara-i, e foc.

273. AGATHÍAS SCOLASTICUL

Odinioară sclipea de-ngâmfare. Trufașă, cosița
mândru-mpletită pe piept odinioară-i sălta.
Freamătul nostru de sus ea-l privea,
dar acuma, zbârcită,
îmbătrânind, a pierdut farmecul din alte vremi:
sânu-i lăsat și sprânceana căzută, privirea sleită,
buzele bâlbâie-n van murmurul bătrânicios.
Eu te numesc Răzbunare a dorului, o, cărunteţe,
fiindcă mai grabnic te-arăți celor cu duhul semeț.

298. IULIANUS DIN EGIPT

Mândra Marie se laudă; tu însă, Dice, stăpână,
zarva ei fără de rost rogu-te s-o pedepsești:
dar nu cu moartea, regină, ci părul să-i îmbătrânească,
pielea, întinsă acum, toată doar riduri de-ar fi!
Capu-i cărunt să plătească din greu plânsul meu,
frumusețea-i
sufere, căci, în păcat, sufletu-mi păcătui.

299. AGATHIAS SCOLASTICUL

„Ce e mult strică” a spus înțeleptul, iar eu, încrezutul,
m-am lăudat că aș fi încântător de frumos
și m-am gândit că tot sufletul fetei e-n mâinile mele,
dar ea, șireată fiind, prea încrezută-i acum.
Mai îngâmfată ca mine-și ridică trufașă sprânceana,
nemulțumită părând de-a ei purtare de-atunci.
Eu, ce eram ca de fier și ne-nduplecat, în privire
crunt și pe vremuri zburam,
sunt dintr-odată zdrobit.
Toate-ntre timp s-au schimbat,
în genunchi am strigat eu copilei:
„Să-ți fie milă, te rog! Ea, tinerețea-mi, greși”.

Traducere de **Sorana-Cristina MAN**

Poetul le dă cu tifla zeilor și resetează cartea-lume: „Doar iubește-o!”

Ai putea crede că sunt „fanatismele” unui optzecist întârziat poemele din ultima vreme ale lui **Claudiu Dogaru**. Optzecist care se „răzbună” astfel, pentru că n-a fost chemat la festinul promoţiei. Dar această „răzbunare”, în defazaj temporal de afirmare, înseamnă scris autentic, literatură de calitate. Şi, mai ales, un poet nealiniat, impetuos, un poet de viziune.

Volumul **Scrisori** (Timişoara, Editura Eurostampa, 2022, 88 p.), prefaţat de Marcel Tolcea, cu o copertă concepută de Emil Grama şi cu ilustraţii realizate de Radu Stoica, este o carte în care mimarea resemnării sau dansul pe muchie de cuţit, anti-nostalgia sau o anume „ardere” punk cu un cinism detaşat, întreţin un insaţiabil cititor la taclalele unor resuscitări ameţitoare de mimate „insolenţe” parafând *tweet*-uri ale unei vieţi în galantarul ludic-estetic al poeziei. Sigiliul acestei lirici este versul „crud şi altfel”, „dezabuzat”, „absurd”, senin-trist”, spune Tolcea. Totul tânjeşte, cum s-ar spune, spre comprehensiune estetică. Ici-colo, până şi aluvionărilor în pretinse crize sentimentale trimit mai degrabă spre o poezie fonetică, spre spectacolul exceselor de reglementare fie şi a acestor infuzii ironice dar manipulative, emisii de prefabricată *insolenţă* până când fobiile reintegrărilor materiei (*thymos*) exprimă o disoluţie a identităţilor. Notaţia fragmentar-prozastică impune aceste reţineri de *misfit*, cu funcţiuni minore în „purtarea” sigiliului poeziei, chiar din primul ciclu-poem, *Scrisoare pentru Mişu: „Unde-i chitar/Şi dansurile-n şlapi nepereche/Unde-s cântările piscinei în zori/Unde-i prietenul meu cu copiii ciorchine*” (*prietenului meu Mişu, Mihai Henţ, care a făcut o glumă proastă*).

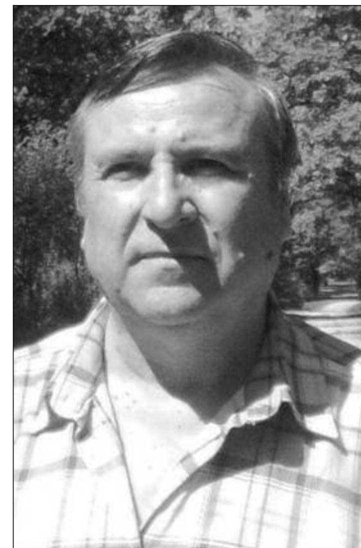
Formulate pompos (verticalitatea inteligenţei, obliterând gradul de ermetism, „sentinţele” poematice, respectă standardul acţiunilor procustiene. E o distanţă de mentalitate care se observă şi cu ochiul liber, dar şi cu mintea lipsită de prejudecăţi. *Scrisori rele*, de pildă, sunt e(x)mise sub raport generaţionist, constrângeri existenţiale controlate cu o grandoare demonică (*„E noaptea în care/stafiile croşetează decorul/limacşi gâze gândaci.../hotărăsc soarta actorului/Da.../dar au uitat de Păpuşar*”. (*04.12.2019, pentru K.*) într-un fel de poezie rezonată (şi ... grizonată) în care se simulează demagogia virtuţii. Dar, în schimb, *Scrisori la... graniţă* exultă din oareşce *patemi* ameţitoare (nici clipa teribilă a morţii nu se îndepărtează prea mult de punctul fix al zombificării imunităţii). Somnambulist dezert ar fi prea puţin spus numai, că scleroza persuasiunii (*„Dacă ai fi un fluture/iar eu un vierme de mătase/Ai zbura sau.../ai aştepta metamorfoza mea*”) adânceşte, amplifică „suspiciunile”. Sunt formule de imprecaţie gândite cu scopul mărturisit (ah, vitregiile mărturisirilor!) de a revoca până şi eşecurile, ratările. Asemeni chiasmului din teoria literaturii, poemul lui Claudiu Dogaru se contorsionează într-un câmp absolut *profesional*, devine flux ascendent/descendent, perifrază, conştiinţa diferenţei, *authoritas periucundus*: *„Vânam verdele mut/certându-mă cu toamna//Sorbeam frica frunzelor/Aşteptând o iarnă pentru noi/dar.../te pierdusem în verdele surd*”. (*ea... atunci...*, p. 47)

În schimb, *Scrisori gingaşe* sunt *ucigaşe*, promiscuul e o *genă* halogenă, deci fumigenă de pripas într-un soi (altoi) de „presupun că da”. Toate se învârt cu prisosinţă în jurul „soarelui veşted”, sub protecţia vulnerabilului stă doar ţinta tipografică, poemul–frazare, poemul–concentrare. Discursivităţi marcând oscilare programatică, periclitează disonant *vatra cosmică* a lirismului, lirica devine spasm al organismului social (deci, organul redevine tentanta „fiinţă bizară”, centripetismul – o salvare a lumii; adunaţi-vă, centraţi-vă, ah, voi, blânde structuri conflictuale), până şi sfera sexuală este de-acum emisfera febrilă. Figura senin-pansivă a eului auctorial consumă elegie pe pâine (*„Mama e la hotar/Pentru pasul ei blând.../graniţa are răbdare”*), se deshidratează voit ca apoi să abjure prezenţa în fantomatecă. Poetul are şi reputaţia unui dascăl bun, „descântă ” refulări, lumea e fondul zgomotos, glazura festivistă, blazonul (*„Gara e frigul din despărţire...//Acolo mă dor oamenii”*), gerontocraţii nu mai dau târcoale abisalului, ci exultă *înapoierea* cadourilor. Masa (materia) e *verde* fiindcă numai căderea luminii îmbie modalităţi afective uneori sortite eşecului, alteori îmbinând arta compromisului şi fascinaţia povestirii: *„Cum sună sărutările pe sânul tău mut/sau verde/sau surd//Doar copiii lumii mai aud/cum fierbe laptele planetei//Alimentează trăsura*”. (p. 68).

Un *fel* de poezie sintactică adulmecă tot ce i se năzare eului liric ca şi cum trebuie „genializate” şi variantele dislexice ale promotorilor de anti-poezie. Toba mare e prea zgomotoasă şi mai degrabă un drob de sare delimitează poezia fonetică de revalorificări lirice de toropeală mimată. *Scrisori despre şi cu fata care uitase să zâmbească* e secţiunea care închide cercul, e un hiperbat despre şcoală şi viaţă, uneori la limita vulgarităţii se iscă misterul; eul exersează o „critică” sincronică şi o alta etică asupra trupului femeii (*„Ştii.../în unele dimineţi se întâmplă.../să-mi părăsesc visele printre/coapsele tale/să-mi beau ceaiul/din buricul tău//Şi.../am ajuns să cred că munţii sunt.../doar sânii tăi”*), din metafora autorităţii periferice (ca legea irită din arhitectura juridică şubredă, da”), poemele sunt cazuri determinate, consecinţe negative dar şi câte o idee generoasă irumpe din albiile *desperecherii* pentru simfonia noii *împerecheri*: *„Iubeşte/Iubeşte femeia/Iubeşte-i pulsaţia/Iubeşte-i sângele cald//Şi ochii/Iubeşte-i mâinile de mamă/Şi amantă/Iubeşte-i gânduri/Şi buze/Şi sâni/Şi trup/Şi tăcere/Şi risc//Doar iubeşte-o”*. (p.85)

Poetul este un personaj libertar, iar macheta lumii pe care ne-o propune este una eminamente maximalistă; *Scrisorile* întreţin ruminaţia interioară a unui lirism în care funcţia ritualicului o manipulează actantul tuturor configurărilor care nu este altcineva decât eul imaginarului dintr-o lume totalmente schizoidă. Restul e tăcerea ca o taină a împerecherii şi desperecherii lor. De aici încolo intră în scenă epifaniile inversate ale vieţii care ne face cu ochiul de după brocartul înstelat (*„omenesc, prea omenesc”*) şi ne pofteşte pe o scară interioară la festinul zeilor morocănoşi. Când, deodată, poetul le dă cu tifla şi-i ademeneşte la o lectură a cărţii. *„Doar iubeşte-o!*”. Asta e!

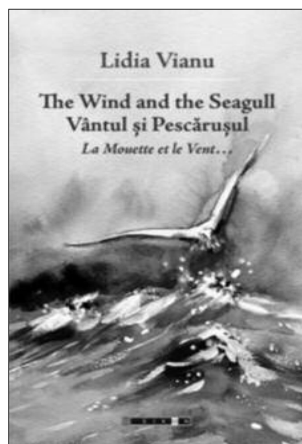
Ionel BOTA

Un poet – Lidia Vianu –, doi interpreţi: Zenovie Cârlugea și Ioana Cosma

Poemul-carte, „un fel de religie și de rugăciune”

Primim de la d-na **LIDIA VIANU** (7 iulie 1947, Bucureşti), cunoscut profesor universitar şi traducător din literatura engleză, cartea-poem în versiune engleză-română ***The Wind and the Seagull / Vântul şi Pescăruşul” / La Mouette et le Vent...***, Editura EIKON, Bucureşti, 2022, 158 p.). Formată la şcoala ilustrului anglist Leon Leviţchi şi sub îndrumarea doctorală a prof. C. George Sândulescu (în predarea efectivă a literaturii engleze), d-sa s-a remarcat după 1990, propunând „Engleza cu Cheie”, o metodă de predare a limbii engleze prin retroversiune gramaticală cunoscută la noi drept „Metoda Lidia Vianu”, concepută în regimul trecut şi care se bucură azi de larg interes (este anunţată, la p. 158, apariţia, în şapte volume, a Manualului de Limba Engleză, la Editura Eikon). După cunoscutul model „langue et civilisation”, bazată în ceea ce o priveşte pe explicarea efectivă a textului şi nu pe informaţii culturale „fără să formeze studentul”, d-na Lidia Vianu a predat, vreme de doi ani, la State University of New York şi la Berkeley, California.

Din 2006 este director al Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan (MTTLC), înfiinţând Editura online a Universităţii din Bucureşti, „Contemporary Literature Press” pentru studiul limbii engleze prin literatură (v. revista online a programului, „Translation Café” şi cursul de Creative Writing, cu colaborări de pretutindeni şi reale rezultate), care funcţionează sub auspiciile Institutului Cultural Român, Uniunii Scriitorilor din România şi ale British Council (am primit şi noi, pe adresa revistei „Portal-MĂIASTRA” de la Tg.-Jiu, cărţile editate cu stăruitoare pasiune şi probitate ştiinţifică). Se cuvine amintit şi concursul anual de poezie românească, iniţiat în 2017, ai cărui câştigători sunt traduşi şi publicaţi în engleză de organizatoare în seria „Lidia Vianu Translates”.

Remarcând o aplecare aparte asupra poeziei britanice transpuse în limba română, vom aminti preocuparea aproape obsedantă pentru lirismul filosofic al lui T. S. Eliot (teza de doctorat şi două cărţi), dar mai ales pentru James Joyce (*Finnegans Wake*) în seria „Joyce Lexicography”, dedicându-i nu mai puţin de 130 de volume.

*

În ceea ce priveşte creaţia propriu-zisă, pe lângă numeroasele cărţi de anglistică, de traduceri în română (Joseph Conrad, Hilary Elfick, Daniel Thomas Moran, Jeremy Page, Katherine Gallagher, Mandy Pannett, Maria Jastrzębska, Michael Curtis, Anne Stewart, Moira Andrew, Joan Michelson) şi din română în engleză (Eugen Simion, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Ion Mureşan, Ioan S. Pop, Mircea Dinescu, Lidia Vianu), autoarea a scris şi editat volume de critică literară privitoare îndeosebi la literatura britanică modernistă şi contemporană, de poezie („1, 2, 3 ”, „Moderato 7”, „Foarte”) şi proză („Prizonieră în oglindă”, roman).

THE WIND AND THE SEAGULL. VÂNTUL ŞI PESCĂRUŞUL. La Mouette et le Vent..., ediţie engleză-română (Bucharest: Contemporary Literature Press, editura.mttlc.ro, 2022; Bucureşti, Editura EIKON, 2022, 158 p., cu ilustraţii color) este un amplu poem în proză, de cvadruplă alcătuire: „The Wall / Zidul” (pp. 8/9-62/63), „The Wind and the Seagull/ Vântul şi Pescăruşul” (62/63-110/111), „Let the Poem haunt you until you are me/ Lasă poemul să te schimbe până ce eşti eu.” (110/111-124/125) şi „Shadow Halo Flame Light/ DuhUmbră Aură Flacără Lumină” (124/125-156/157).

În rama celor peste 150 de pagini, autoarea ne previne că decantează poetic „o simplă poveste de dragoste ca multe, foarte multe altele” şi ne îndeamnă să simţim „fiecare sunet al ei – doar atât”.

Mesajul autoarei este secondat de impresia de lectură (sau însemnare privitoare la altceva!) a eminentului lingvist *Gabriel Altmann*, matematician şi muzician slovaco-german (1931 – 2020): „Nu mă puteam opri din citit. Autorul ar trebui să scrie, să scrie şi iar să scrie... Citiţi textul de o mie de ori! Exprimă tot, este profund, poetic, fizic, ezoteric, absolut tot. E o comoară”.

Important e că textul despre care scriem şi noi acum este cu adevărat „profund, poetic, fizic, ezoteric”, încă nu ştim dacă avem a face cu o „comoară” (*ea est*: capodoperă), însă în orice caz suntem în faţa unei emoţii creatoare cu implicaţii intelectuale şi livreşti, ezoterice, bunăoară, de vreme ce se consemnează o „casă a strămoşilor, ridicată în 1177, pe locul unei fântâni secate”, secvenţa iniţială fiind datată „11 februarie 1233”, date rămase absconse, fără nicio lămurire... Să fie vorba de marele sculptor Benedetto Antelami (1177 – 1233), autor al statuilor si reliefurilor din baptisteriul catedralei din Parma, vestita regiune italică a brânzei Parmigiano-Reggiano, a şuncii, oţetului balsamic, trufelor albe si ciupercilor porcini?! Sau de nişte indicii (destul de vagi) grefând vizionar poetic nişte trasee de lectură! „Imateriali. Un semn cândva. Cândva aici, dar nu mai este. Pescăruşul” – notează autoarea, cu emoţie reţinută, sugerând un alt timp, rămas într-o „aură albă”, ca într-o fotografie... „decolorată”. Este prea puţin pentru a ne fixa de la început pe un parcurs semantic sugerat de enunţuri implicând persoana I singular şi plural, precum: „Eşti. Eşti acea parte din mine fără de care eu nu sunt” (*I/ Eu*, I,4), „Mă bântuie vorbele tale, locurile în care ai trăit. *The one and only*.” (*We/Noi*, II.1.). Ceea ce ar însemna *„singurul şi ultimul”*... Iar dacă mai luăm în considerare „ce se vede prin geamul acestui tren nu mai poate fi văzut” („Pictor Romano, Hala Traian, Pitar Moş, Snagov, Grădina Icoanei”, „autobuzul 33. În mâna mea, mâna ta” etc.), am putea înţelege că poeta evocă o amintire dragă a vieţii sale, dar cu atâta parcimonie de elemente biografice, încât textele par uneori sibilinice şi de o voită obscuritate, iar autoarea, ca să comitem o imagine, purtând un fel de văl de tip „hijâb”, evitând a devoala de la început o anume „poziţionare” faţă de problematica volumului. Îi rămâne, astfel, cititorului să citească mai cu atenţie textul, identificând anumite „biografeme”, referinţe topice, corelând anumite date etc.

Acest efort susținut stilistic de „ascundere”/ voalare și însingurare, care e în definitiv o atitudine de „protejare” a amintirilor, întreține tonusul incitant al lecturii pe tot parcursul. Lectorul inițiat simte, însă, că tot acest „modus creandi” nu e decât o îndelungă „*rogatio*”, o mărturisire/ confesiune în versete rememorative, reflexive, poetice, ezoterice, după cum Gabriel Altmann considerase textul „profund, poetic, fizic, ezoteric, absolut tot”, la fiecare recitire descoperind noi semnificații, aluzii, sensuri... Înseși denumirile părților componente trimit la metafore-simbol ale reamintirii: *Zidul* (implacabil despărțitor), *Trenul* (viața în repedea ei trecere), *Vântul* și *Pescărușul* (adică pescărușul în bătaia vântului peste întinsele ape, „credința și credinciosul”, „contopiți, de nedespărțit”, topindu-se „într-un unic surâs imponderabil”, cu unele imagini mai tranzitive privind chipul ființei dragi, în transfigurări marine), *DuhUmbră Aură Flacără Lumină* (unitatea androginică, coalescența ființială a trăirilor dincolo de moarte), în sfârșit acea „zidire în înzeire”, cum i-am zice noi, adică sublimare / transpunerea ființei în Poem, în textul scris, precum ne vorbește partea a treia, *„Lasă poemul să te schimbe până ce ești eu.”*. Pentru ca până la urmă totul să fie transfigurat într-o Carte care rămâne, precum sună ultimul verset al volumului: „Atunci când Flacăra la noapte va arde, din tine și din mine va rămâne – Lumina și o carte.” (*DuhUmbră Aură Flacără Lumină*).

Credința în valoarea terapeutică și soteriologică/ salvatoare a poemului este exprimată cu o directețe exhortativă demnă de reținut: „Nu bântui poemul căutând un mereu. Lasă-l să te schimbe până ce ești tu.” Sau: „Câtă vreme o poți pune în cuvinte, aceea nu este absență.” Până la realcătuirea unității, dincolo de durere: „Voi fi acolo unde neființa nu are nume și se pierde în DuhUmbrăAurăFlacără. Lumina.” Dincolo de *DuhUmbră – Flacăra,* reunirea jumătăților tânjitoare în numele legilor cosmice...

Și mai e ceva important, ideea de consubstanțialitate *in aeternum*, pe care o găsim în motto-ul părții a doua, *The Wind and the Seagull/ Vântul și pescărușul...:* „Sunt în noi atomi din tot universul./ Șansa de a ne reface exact ca acum este nulă.”

De unde aprecierea autoarei adresată Fizicianului: „Mulțumesc Ioan Iovitz-Popescu, pentru că ai descoperit *Etheronul* și mi l-ai explicat cu atâta răbdare.” Și reflecția poetei pe seama atracției genurilor/ contrariilor, din natura lucrurilor, din materia universului, a lumilor sale alcătuitoare. O intuiție infra-vizuală:

„Lui D'Etheron îi place să facă totul pe repede-înainte.

L'Eheron îl urmează.

D'Etheron este întotdeauna cel care decide – vârtejul.

D'Etheron e viață.

L'Etheron este partea statornică a ceea ce rămâne când nu este viață.”

Încercăm a surprinde, dincolo de bogata și sugestiva imagistică obsedant-mărturisitoare, în tot acest poem al unei experiențe de viață unice, singulare, câteva versete cu valoare de „biografeme”, necesare pentru a înțelege mesajul inițiatic, care nu este la îndemâna unei lecturi liniare (nici nu putem face o asemenea lectură, textul însuși impunându-ne, ca obsesie-rotitoare, un astfel de comentariu *per ansamblu*):

„De trei ori m-a încercat norocul în viață.

Mai întâi, tulbure: n-am văzut, n-am auzit, n-am atins. Dar de știut, am știut.

Apoi a fost prea devreme și prea târziu: amândouă deodată. M-a descumpănit.

Acum, a treia oară, cu viitorul în urma mea, sunt liberă. Îl așteptam.” (I.1.)

„A fost un moment în viața noastră când zidul a urcat fără milă. Numai Dumnezeu știe cine pune acest zid în mișcare. Eu nu m-am priceput decât să născocesc un tren.” (II. 15).

„Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru prea-puținul pe care ni l-a îngăduit în această viață.” (III.6)

„Cu tine. A curs oare viața mea cu tine. Da. Fără tine nu aș fi fost ce sunt. M-am urcat în acest tren ale cărui geamuri arată ceea ce nu se vede altfel, ale cărui roți aleargă împinse numai și numai de rugăciune”; „Călătorind către tine, parcă înot în apă înghețată. Simțurile sunt mortificate și exacerbate. Orice mișcare e năucitoare.”; „Eu nu am altă putere decât închipuirea.” (III.6, 7, 8, 9); *„A fost bucuria acestei vieți să te caut: copil, adolescent, la treizeci și șase de ani, la cincizeci de ani, la optzeci. Le am pe toate înlăuntrul meu. Le văd fără să le fi văzut vreodată (...) Între sufletele noastre arde drumul de fier.”* (III, 10.).

„Spui că trenul nu există, și chiar așa este.(...) Acum poți să-mi spui că nu voi găsi niciodată calea către tine.” (IV.4.)

„Zid pretutindeni (...) Închisă în cărămizile acestui zid.” (IV 6, 7)

„Revine amintirea vremii când inspiram timpul ca pe un drog care își face efectul/ Trenul nu era mișcare. Era nerăbdarea mea de a fi lângă tine.”; „Precis e un tunel între sufletele noastre, altfel nu aș fi supraviețuit atâta vreme în zid./ Bâjbâi după atingerea mâinii tale. Semnul acela de demult.” (IV, 17, 11+7)

„Trecutul se poate întâmpla din nou. Mesagerul lui este pescărușul.” (IV. 22).

„Apropierea se face prin tăcere. Este un fel de religie și de rugăciune.” (*Vântul și Pescărușul*, p. 73).

„Primul nostru loc împreună, Grădina Icoanei. Atâția ani au zburat, și încă mai caut banca pe care am stat./ Pierdutul sentiment m-a regăsit pe bancă, precum o sete care, cât ai bea, tot n-o să treacă.”; „Fotografia ta: privire oblică, aprinsă, surâsul, neîncrederea și neîntoarcerea./ Te-am pierdut când clipa de „ne vom regăsi” s-a strâns într-un acum în care amândoi nu putem fi.” (*Lasă poemul să te schimbe*).

„Există în această galaxie o odaie goală, un pat în care nu doarme nimeni, un televizor închis, o ușă de balcon cu oblonul lăsat, patru pereți acoperiți cu cărți pline de cuvinte prăfuite, o pernă care lipsește, și gândul meu rătăcind peste ele.// Mă așteptam că absența va fi ca țipătul Pescărușului care așteaptă afară, în dreptul odăii tale goale.”

Sau: *„După patruzeci și nouă de ani și o lună./ Între noi se întindea Marea Neagră (...) Îmbrățișându-ți Umbra, mă gândesc, ce este adevărul, oare, atunci când, fără să fim în carne și oase, bucuria doare.”; „«Sunt DuhUmbră. Vrei să fii Aura mea. Ce umbră ai mai văzut tu să aibă aură?»”; „Te-am căutat. Ușa, cărțile, balconul – risipite. Nisip-văzduh-soare-mare. La celălalt capăt al ființei, strop cu strop, mă umplea cu tine – Lumina – prelungă așteptare.”*

*

Dimensiunea așa-zis „ezoterică” a poemului ține, însă, mai mult, de numerologie, căci consemnând, de-a lungul volumului, datele „*iulie 1969*” și „*7 iulie 2018*”, și având în vedere versetul „*După patruzeci și nouă de ani și o lună*” - cu viziunea ducerii într-o „țară a minunilor acolo, după colț”, din ultima parte a cărții, - putem deduce exact ziua „*marii despărțiri*” a sufletelor (august 1969), entitățile fiind simbolizate în carte și cu semne zodiacale, aritmetice chiar, precum semnul infinitului ∞, alcătuit din două aripi întinse de pescăruș puse față în față...

Aceste procedee trimit tot la ceea ce deja remarcasem, atitudinea de „ascundere” a unor biografeme în discursivitatea oarecum eliptică a textului, totul ținând de o sensibilitate de mare discreție a poetei care, în acest fel, prin eludarea preciziei, a exprimării „zero”, de tip tranzitiv, își apără amintirile scumpe din viață de indiscreția scotocitoare, profană a lectorului sau, mai bine zis, a criticului care, prin exercițiul lui interpretativ, „violează” intimitatea textului, mergând, uneori, dincolo de empatie, pe deconstructivism și psihanalizare, chiar punere la îndoială a sincerității/ obiectivității auctoriale (critica interpretativă de azi are un instrumentar mai mult sau mai puțin „loial” față de operă ca atare, tinzând, prin natura exercițiului ei creator, la statutul de a fi... a noua muză).

În totul, lucrarea d-nei Livia Vianu, „The Wind and the Seagull / Vântul și Pescărușul (La Mouette et le Vent...” este un

consistent poem în proză („rogatio" în problematizări reflexive, cu deschideri spre ideația filosofică), în versetele căruia autoarea pune un conținut plin de dolorism, de speranță mântuitoare, redemptivă. Decantând, în laitmotive reiterativ-obsesive, o temă gravă legată de viață și moarte (să zicem: *„bărbatul care și-a pierdut Umbra"*, p. 133), textul exprimă oarecum și sensul exorcizant al reamintirii, poeta însăși dându-ne clar indiciul subliniat, scris cu italice, potrivit căruia *„Apropierea se face prin tăcere",* totul fiind *„un fel de religie și de rugăciune"* (v. p. 73).

Zenovie CÂRLUGEA

Tg.-Jiu, 17 februarie 2023

Rima eternei iubiri. Vântul și Pescărușul, de Lidia Vianu

Vântul și Pescărușul de **Lidia Vianu** este un frumos poem în proză, o poveste de dragoste non-lineară, centrifugă, al cărei ax principal este ce nu se vede, ce se exprimă doar ca sugestie. Este o poveste de dragoste eternă, care nu are început și nici sfârșit, într-un univers, totuși, finit, nu are „eu" și „tu" decât accidental (și tragic); are timpul tot, universul, vântul, pescărușul și marea. Mai are, de asemenea, ‚trenul' de care vorbește naratorul la persoana I și „zidul" care a despărțit, o vreme, pentru a deveni, mai apoi, punte, coridor secret.

Volumul a apărut la Editura Eikon în anul 2022. Este o ediție bilingvă, româno-engleză, cu frumoase ilustrații reprezentând peisaje marine sau pe scriitoarea însăși. Ilustrațiile, extrem de reușite, se adaugă la farmecul enorm al acestei scrieri de Lidia Vianu. Poemul este intertextual, fără a abuza însă de intertextualitate. Aceasta din urmă apare fie ca un cod secret, un fel de „private jokes" ale celor doi îndrăgostiți, fie pentru a elucida, parțial, sensul textului. Intertextul principal este *The Rime of the Ancient Mariner* de poetul romantic S.T. Coleridge, un poem spiritual despre intervenția divină și lupta omului cu adversitățile. *Vântul și pescărușul* este acea poveste de iubire care (aproape) neîmplinită în atingere, își găsește împlinirea în transcendență și zbor.

Există o legătură între acest fond al unei iubiri care vine și pleacă precum valurile și forma acestui poem. Poemul este structurat în patru părți: *Zidul, Vântul și Pescărușul, Lasă poemul să te schimbe până ce ești eu, DuhUmbră Aură Flacără Lumină*, fără a urma, însă, o ordine cronologică. Timpul este infinit, pornind (grafic vorbind) de la anul 1233, străbătând secole și eoni, pentru a atinge infinitul.

Această neîmplinire își găsește expresia în metafora zidului care nu este atât o entitate fizică, cât blocaje, ezitări, ratări, șovăieli și tot ce rămâne nespus: „Zid. Pretutindeni./Noi. Aproape aidoma și totuși nu puteam fi mai diferiți" (p. 51). Pentru a contracara acest zid, autoarea creează metafora trenului, ca mediu de comunicare și de translatare, de apropiere, dar și de îndepărtare. Trenul este un interval, un spațiu intermediar (și suficient de volatil) care propune o întâlnire discretă, non-abuzivă, o comunicare de tip *agape*. Este vorba de o întâlnire între două suflete pereche, reprezentate, în poem, de Vânt (el) și de Pescăruș (ea). Vântul, ce amintește de cea dintâi respirație divină, *ruah*, apare în varianta sa arhetipală, de creator și ocrotitor al ființei. Pescărușul este ființa care urcă în înalt sau coboară în abis, în concordanță cu mișcările vântului. Astfel, este vorba de o poveste de dragoste osmotică, primordială, ce depășește *continuum-ul* spațiu-timp:

Nici Vântul, nici Pescărușul nu aveau idee cum de gândeau ca o singură ființă, trăiau ca două ființe, și se înecau într-o mare de străini.

Cuvintele stau ascunse în mintea Vântului, dar Vântul nu are voce. Pescărușul e singura creatură în carne și oase care, cine știe de ce, poate auzi Vântul.

Pescărușul se înalță cât vrea Vântul să-l urce de sus. Vântul și aripile zămislesc zbor (p.89).

Textul poate fi considerat o scriere autobiografică de un intimism delicat. Naratoarea la persoana I aduce câteva detalii (auto-)(bio-)grafice în prim-plan, dar ele sunt mai mult sugerate, mai degrabă schițate. Peste aceste întâmplări se așterne pânza trăirilor sublimate, a dorinței de devenire și împlinire în și prin celălalt. Stilul este aproape gnomic, mult condensat în simple expresii lacunare sau cuvinte singulare. Lidia Vianu posedă o rară finețe a limbajului poetic care vine, poate, dintr-o delicatețe care se vădește și din alegerile pe care le indică în text:

Poate e o gaură. Poate e o aură. Nu contează: ești cu mine.

Nu vorbești. Tac mâlc. Doar așa știu ce gândești. Așa știi tu toate gândurile mele înainte să mi se nască în minte. Ești aici, prin urmare știu că exist.

...

Aș da orice să fiu și eu tăcută ca tine. Mai era atât de puțin până la tine. Ține-mă de mână, Nu pleca (p. 45).

În plus, autoarea, ce stăpânește o engleză excelentă, folosește mult jocul de cuvinte sau chiar inventează cuvinte noi, de o poeticitate certă. Iată câteva din cele mai memorabile fraze ale acestui text:

Revine amintirea vremii când inspiram timpul ca pe un drog care își face efectul (p. 57).

Sunt singură acolo, în copilărie. Iremediabil născută (p. 51).

Și, atunci când durerea pune stăpânire pe trup, sufletul este un alt univers (p. 43).

Vântul și Pescărușul este un poem scris cu multă delicatețe poetică, dar și cu puterea filosofică și etică a unei autoare cu rădăcini adânci în istoria culturală universală. În acest poem, ea pune problema ezitării – ezitarea de a vorbi despre sine, despre iubire, despre univers, precum și a eticii sau felului în care putem vorbi despre aceste lucruri.

Ioana COSMA

NICOLAE GEORGESCU

Album incomod. Viaţa, ca o caricatură (III)

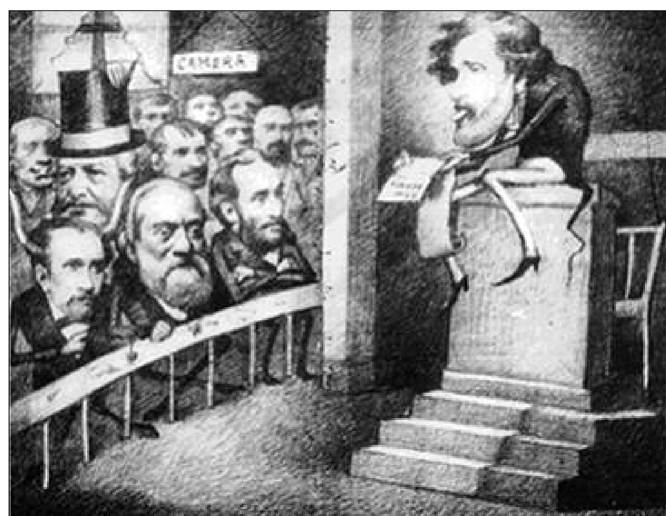

N. Xenopol, unul dintre îndârjiţii anteminescieni. La început prieteni, din 1882 se separă radical în opinii. N. Xenopol va face carieră politică după Eminescu. Va fi primul nostru ambasador în Japonia, apoi întemeietorul Academiei de Ştiinţe Economice. Merită să ne reţină atenţia un text al lui, publicat în revista *Ţara noastră*, în 1911, la 22 de ani de la moartea poetului: *„Opera poetică a lui Eminescu este*

suficientă pentru a-l ridica printre geniile neamului nostru. Ce-i mai folosesc gloriei acestui om dezmormântarea articolelor sale de gazetă, a polemicilor sale din ziarul Timpul, unde scris doar nu pentru că avea patimă pentru viaţa politică, ci împins numai de necesităţile vieţii? (...) Avea uri neesplicabile, provenite dintr-o nepricepere absolută a curentului care împingea societatea românească spre propăşirea economică. (...) Nimic nu egala ura lui Eminescu contra d-lor Eugeniu Carada şi Emil Costinescu, „omul cu patru clase primare şi un curs de violoncel”. Mi-aduc aminte că ori de câte ori Eminescu zărea pe d. Carada pe stradă trecea imediat pe celălalt trotuar. Ce rost putea să aibă pentru Eminescu întemeierea Băncii Naţionale? Bilete ale acestei instituţii se găseau foarte rar la dânsul. Poetul putea foarte bine să repete cuvintele lui Henry Muger: „Banca Franţei a făcut o nouă emisiune de bilete pentru 100 milioane. Se zice că aceste bilete ar fi albastre.” Eminescu, care a fost un poet genial, n-ar fi fost în stare să negocieze un împrumut de 500 lei. În asemenea condiţiuni, scrierile politice ale lui Eminescu nu au nici o valoare; ele nu fac decât să pună în lumină părţile slabe ale inteligenţei lui Eminescu.”

Confruntat cu asemenea negaţii (nu numai din partea lui Nicu Xenopol, dar şi de la Grigore Ventura ori alţi ziarişti şi oameni politici; şi nu numai contemporani cu Eminescu, dar chiar şi cu noi) – omul de cultură actual rămâne oarecum descumpănit. Eminescu avea sub condei, când scria pe teme de economie politică, o bibliotecă întreagă de economişti – iar contemporanii săi vorbesc de o „nepricepere absolută” (e drept, aplicată la un *„curent”* care *„împingea societatea românească spre propăşirea economică”*; să fie corupţia o condiţie a acestui proces?). Adevărul istoric este că ziaristul de la *Timpul* a surprins liberalismul românesc în faza de

I.C. Brătianu la tribuna Parlamentului, ascultat cu atenţie de C.A. Rosetti, Petre Grădişteanu şi alţi liberali.

acumulări sălbatice, în formare. După Eminescu vom vedea, de pildă, că ideile sale, inclusiv cele economice, stau şi în discursurile unor bărbaţi de vază ai liberalismului – de pildă, cele despre protecţionismul vamal. Să fi fost o lecţie asimilată tăcut de către aceştia? Să fi fost vorba şi de ideile lor – dar care nu puteau fi exprimate în momentul 1880? Greu de spus: o cercetare aplicată, îndelungă, lipseşte de aici. Oricum, astăzi economiştii – mai bine zis, finanţiştii – îl revendică monumental pe Eugeniu Carada, bustul său din colţul Băncii Naţionale tinde să devină un reper al Bucureştiului turistic, în timp ce... Acest „în timp ce" dezechilibrează; nu cred că este nevoie să-l ridicăm pe X cu preţul coborârii lui Y. Dacă e să-l celebrăm pe un Carada (Eminescu are femininul: nişte *caradale, o cadara-lă*), o putem face în termenii lui Nicu Xenopol: ca un bun negociator de împrumuturi de 500 lei. Iar lângă bustul său i-ar sta bine şi lui Emil Costinescu, ataşat de celebrul violoncel. Dar pe biletul de 500 de lei al Băncii Naţionale – să-l lăsăm, totuşi, pe teoretician.

Imagine mai violent-hilară a Parlamentului, Gh. Chiţu păzind turma „roşie" iar Eugen Stătescu furajând-o pe cea „albă", sub discursul lui I.C. Brătianu şi clopoţelul „vulpii diplomat" (de fapt, al „lupului moralist" Dimitrie Brătianu); imaginea este jignitoare, desigur.

RADU CIOBANU
Scrisul reflexiv

După o viață de citit și scris, am ajuns la convingerea că în orice carte – vorbim despre literatură, desigur – autorul, fără intenție sau deliberat, explicit sau subtextual, indiferent de sex, de genul în care se exprimă, de vârstă, de generație, de viziune existențială, *se scrie pe sine*. Pentru un cititor avizat, un text oricât de elaborat, de sofisticat sau ermetic, poate fi citit „în filigran", când i se devoalează ceea ce este esenţial şi definitoriu din personalitatea autorului. Sunt, cum bine se ştie, scriitori care se definesc în primul rând printr-o autoreflexivitate preocupantă. Nu e vorba aici de vreo formă de exhibiţionism, ci de nevoia intimă de confesiune defulatorie, eliberatoare de poveri obsesive sau de aspiraţia de a împărtăşi cu „departele" (Noica) nostalgii şi credinţe. Am gândit deseori asupra acestui tip de scriitură pe care l-am întâlnit cu precădere în creaţia feminină. Poate fi o impresie subiectivă, dar iată că, recent, observaţiile mi-au fost reactivate şi confirmate de noua carte a doamnei **Cristina Struţeanu**, veche şi captivantă cunoştinţă literară. D-sa deţine arta de a-şi îngândura şi, în acelaşi timp, încânta departele, scriind despre lucruri nebănuite, inclusiv din lumea nevăzutului. Peste tot însă, cea mai interesantă mi se pare personalitatea autoarei care se conturează subtextual dar, din fericire, nu se sfieşte nici *să se scrie* ea însăşi, să vorbească despre sine, chiar să-şi deconspire felul de a scrie, credinţele, speranţele, percepţiile metafizice.

Cartea cea nouă la care mă refeream, este **Sertarul cu tăceri** (1). Ea se înscrie în categoria devenită loc comun, dar întotdeauna savurată, a poveştilor cu taine şi tâlcuri, descoperite prin poduri colbuite, prin vechi lăzi sau geamantane, prin scrinuri bătrâne sau prin sertare aflate „sub pecetea tainei", cărora întotdeauna cineva le rupe pecetea şi surprinde în adâncul lor tăceri epice. Iar pentru a intui existenţa tezaurelor spirituale în asemenea locuri obscure, e nevoie nu numai de dragoste şi credinţă în valorile consacrate în timp, ci şi de disponibilitate empatică pentru semen, cum şi de *o vocaţie a iscodirii*. Sunt calităţi de care Cristina Struţeanu dispune şi le împărtăşeşte cu pasiune şi subtilă expresivitate. Descoperindu-şi vocaţia la o vârstă venerabilă, d-sa suportă, păstrând proporţiile, analogia cu Nina Berberova care, când nimeni nu se aştepta, a produs o seamă de proze şi memorii eclatante. De asemenea, şi scriitoarea noastră îşi are ascendenţa în medii intelectuale, iar, ca strănepoată a lui Ioan Slavici, a moştenit de la străbunic gena creatoare: are antena necesară pentru a percepe dramatismul existenţei, dar deţine în plus capacitatea de a-l face suportabil printr-un inepuizabil spirit ludic şi printr-un simţ al umorului discret, de unde şi acel „aer" mereu proaspăt care-i însoţeşte prozele. La care se adaugă un mai rar întâlnit mixaj de admiraţie şi uimire pe care i-l provoacă cuvintele, etimologia, evoluţia, semantica şi expresivitatea lor, pentru care nu ezită să-şi suspende o clipă naraţiunea spre a le

comenta, calitate care nu este (doar) un efect al studiilor filologice, ci și o predispoziție nativă înspre rafinamentul delectării cu subtilități lexicale.

Licențiată în filologie, „valurile vieții” nu i-au îngăduit o existență calmă de profesoară, ci au purtat-o prin cele mai diverse împrejurări, dintre care decisive au fost cele de jurnalistă, reporteră și realizatoare de documentare etnologice pentru tv. A străbătut Țara în lung și-n lat, unde, pretutindeni, dar mai ales în locurile cele mai izolate și mai greu accesibile, „Găseam mereu oameni să-mi fie dragi”, după cum mărturisește în memoriile sale (2) apărute în urmă cu șase ani. Doar că Cristina Struțeanu, pe lângă probele la care a supus-o viața, trăiește de la o vreme o bună parte a anului, „în sălbăticie”. Călători solitari caută „sălbăticia” de-a lungul și de-a latul lumii ; a fost și d-sa o asemenea călătoare, căutătoare, însă, nu a sălbăticiei ci a omeniei prin locuri uitate de lume, unde întotdeauna găsea oameni care să-i fie dragi, cum mărturisea, de la care culegea savoarea ascunsă a existenței arhaice, al cărei acord cu rânduiala și armonia Creației încă n-a fost tulburat. Acum, de la „o anumită vârstă”, s-a sedentarizat, petrecând o bună parte a anului într-o casă cu aură mitică, din Piatra Craiului. Din tot ce scrie nu se poate spune că ar suferi din cauza singurătății, deoarece se află într-o continuă și complexă relație cu viețuitoarele care o vizitează, cu fânul a cărui mireasmă se simte pretutindeni, cu freamătul pădurii, cu norii și vântul, cu cărțile și, uneori, cu vecinii aflați la o distanță suficientă pentru a nu deveni stânjenitori. Și mai sunt cei nevăzuți: „Dacă te dedai liniștii însă, în cel mai deplin întuneric, simți nesingurătatea. Limpede, sunt acolo, alături, primprejur... prezențe. Energii, entități, duhuri, alte alea.” E, deci, până la urmă, o *nesingurătate* înfiorată, din care simte nevoia să transmită mesaje și atunci scrie. Cartea pe care o am acum sub ochi e o revenire sub o altă formă la acele memorii axate nu pe apartenența generică la neam, ci pe cea la o familie concretă, evocată într-un regim de solidaritate și afectuos respect, care amintește de modul Margueritei Yourcenar de a-și evoca ascendența.

Tăcerile așteaptă în locuri obscure să fie rechemate din latență și lăsate să fie scrise. Primul pas stă în aflarea acelor locuri. Ceea ce nu e la îndemâna celor „practici”, pragmatici, expeditivi, ci a unor ființe mai speciale, care „nu ucid cu mintea tainele ce le-ntâlnesc” și prețuiesc locurile care le îngăduie să iscodească, pentru a medita apoi asupra a ceea ce află acolo, în „Scrinul bătrân și ostenit, moștenit de părinții de părinți, [care] ofta, scârțâia, se clătina dacă te atingeai de el. Și astăzi o face... Pentru că există încă, oamenii aceia nu.” Oamenii aceia vor fi însă resuscitați pe măsură ce sunt regăsiți, de scriitoarea târzie, înavuțită cu experiența ei de viață, cu spiritul neobosit și stimulat de nostalgiile unei apartenențe a cărei noblețe umană numai ea o mai percepe astăzi. Oamenii aceia nu sunt doar neamuri de sânge, ci și din cele de spirit, care i-au fost dragi dintru-nceput, când îi descoperea în singurătatea și datina lor bătrână de pe creste sau văi uitate. Evocarea acelor oameni îi suscită entuziasme, uimiri și admirații pe care nu se sfiește să le mărturisească pur și simplu exclamativ, deși se simte vulnerabilă într-o lume nouă, cinică, hedonistă și opacă în fața celor ce nu pot fi apucate sau ingurgitate. Descoperă, bunăoară, - și le povestește în secvența *Pragul* - vechi datini funerare, o fascinează *Cântecele Zorilor* și *Cântecul bradului* și „bocetele adevărate, neprefăcute, străvechi, cu ritmul și ritualul lor anume [...] Și focul de pe mormânt în întâia noapte, ca să nu se sperie cel vârât în groapă de cățelul pământului ce-l va amușina.” Și după acest înfiorat periplu prin tainițele de pe întinsul patriei, exclamația cu ecou în actualitate nu poate fi reprimată: „Ce popor mai avem și noi și mult ce-l beștelim astăzi, de tot ce ne năzare...” De altfel, prezentul dezvrăjit, inert în fața oricărei frumuseți, mai ales a celei imateriale, e resimțită de-a lungul tuturor acestor evocări ca o declasare a speciei umane, la care ea se vede nevoită să asiste și *să se scrie* de fapt pe sine, ca pe o întâmplătoare întârziată dintr-o altă lume. Cum, la descoperirea în sertarul cu tăceri a scrisorilor bunicului Scarlat, din Primul Război, către bunica Fulvia, care nu-i răspunde – de ce nu i-o fi răspuns? – nepoata din mileniul trei, se întreabă, comentează și meditează asupra conținutului, dar nu rezistă nici admirației caligrafiei epistolare a bunicului, cu bătaie până în prezent: „Și doar rândurile erau așternute de un tânăr și încă pe front! Literele erau mici, dar nu puchinoase, și păreau o undă de apă ce înaintează ordonat, fără zbatere sau nervozitate, fără necugetare. Bărbatul evita să fie prea direct, intempestiv, să nu pară grosolan. *Ce educație, ce epocă, ce strunire a patimii!*” [sbl. RC]. Iar când tânărul exasperat de tăcerea fetei îi mărturisește că nu-și mai găsește „rectitudinea morală de altădată”, nepoata, cu vârsta ei de azi, comentează: „Rectitudine intelectuală. Rectitudine... Nepoata rămâne cu foile în mână mult timp. A dispărut noțiunea astăzi, aproape e de negăsit. ..”

Dintre toate evocările intens reflexive, inspirate de „sertarul cu tăceri”, poate cea mai frumoasă și tulburătoare e *Pragul,* la care mă referam mai sus. Un eseu, de fapt, dar foarte personalizat stilistic, ceea ce îi conferă și eufonii poematice și a cărui valoare e potențată de caracterul său atemporal, cu mesaj pentru care întotdeauna va exista un mediu receptiv. E totodată un *exempli gratia* al modului de a se scrie pe sine. Care se deconspiră încă din frazele inaugurale: „Mă îndemn și nu mă îndemn [...] cât mi-e de teamă și de greu să-mi fac vânt și să încep”. Dar ce e atât de greu de înfruntat? Tocmai acronia subiectului, „Mai ales că acest lucru e singurul bătut în cuie pe lume deocamdată. Care lucru? Care să fie?! / Plecarea. Plecarea de aici. Despre asta e vorba, pur și simplu! / Pragul...” Amploarea unei astfel de aventurări e intimidantă totuși și atunci intervine persoana a treia, Alter Ego: „Dar i se cuvine ei să bată câmpii despre asta?” Acesta e scenariul a aproape tuturor prozelor care se conturează din tăcerea misterioasă a sertarelor pe care nimeni nu le-a mai deschis de mult: întâi o dilemă, apoi cauza, apoi povestea împletită cu scrierea de sine înfiorată mai întotdeauna, într-un fel sau altul, tot de o dilemă, generată însă acum de smerenia artistului născut, chiar dacă târziu revelat lumii și sieși, dar conștient de locul hărăzit în rânduiala divină a Creației: înfiorata îndoială a îndreptățirii de a scrie și mai ales de *a se scrie*: „Dar i se cuvine ei să bată câmpii despre asta?”

Doamna Cristina Struțeanu „bate câmpii” cu grație, cu rost, cu sagacitate și spirit, iar îndoielile d-sale, subtextuale sau explicite, sunt dovada unui talent validat de caracter, fenomen despre care nu se poate zice că s-ar afla pe toate drumurile.

1.Cristina Struțeanu, *Sertarul cu tăceri*, Prefață de Gabriela Creția, București, Eikon, 2022.

2.Cristina Struțeanu, *Clepsidra. Cei plecați / Cei veniți*, București, Eikon, 2017

Poezia cireşelor amare

Cea mai nouă carte semnată de **Dan Drăgoi**, apărută anul trecut la *Editura Larisa*, poartă numele **Cireşe amare** şi conţine poezii a căror temă predilectă este copilăria, conturată printr-un lung şir de ferestre-poem.

Pe lângă evocarea melancolică a copilăriei, volumul de faţă aduce în atenţia cititorilor teme precum trecerea inexorabilă a timpului şi comuniunea cu natura, cu imaginile unor oameni, spaţii şi evenimente care au lăsat urme adânci în memoria afectivă a autorului. Nălucile unei lumi fabuloase, care par tot mai îndepărtate în atmosfera lor aproape arhaică, ritualică, sunt aduse de asemenea în teritoriul poeziei.

Acumulări sentimental-nostalgice, marcate de spaţiul rural atât de familiar autorului (satul argeşean de sub munte), păstrate şi cultivate cu sfinţenie, deschid un univers liric luminos, chiar dacă apăsarea timpului/timpurilor transpare în majoritatea însemnărilor sale lirice. „Copilăria cu strigătul ei ascuţit", între cireşii sălbatici cu cireşe amare, cu poezia iluziei, a nălucirilor şi a basmului, este ecoul pe care autorul îl întoarce mereu şi mereu către sine.

Margini de pădure împânzite de flori, prundişuri, întinderi între ape, zăpezi înalte, bogate, trosnetul de copac îngheţat în iernile aspre şi strigătul de fiară sunt aduse din îndepărtatele vremuri în corpul poeziei scrise în noul veac şi poartă cu ele o blândeţe pe care doar trecerea timpului reuşeşte să o aşeze peste toate cele trăite demult.

Florile de leac, feluritele păsări, cuiburile, frunzele, mestecenii, „cireşii ca flăcările" (toamna), miresmele anotimpurilor, unice pentru cel care le-a simţit, aparţin unui timp aureolat, peste care lacrima poetului cade ca pe un altar nepreţuit:

„Uneori vă zăresc umbra printre bătrânii stejari,/ printre nostalgicii fagi, printre albii mesteceni./ Vă zăresc prin văzduhul de august, de noiembrie,/ printre ierburi de leac şi flori nemurite.// (...)// Alergaţi printre copaci şi prin visele mele./ Vă luaţi la întrecere cu corbul, cu şoimul./ Mereu aţi vrut să-i întreceţi, iată, aţi reuşit.// (...)// Arde urma în mine, arde lutul în mine!/ Aerul a rămas greu ca o piatră de moară./ Voi purtaţi cerul iubirii." (*Flori de leac printre crengile amurgului*)

Poate că poezia din acest volum este prea lirică, aş zice inocent-lirică pentru aceste timpuri. Autorul pendulează între două formule de construcţie poetică (cea clasică şi cea a versului liber), însă ancora creativităţii sale cade mai adânc în apele tradiţionale ale poeziei.

Cu aerul lor de romanţă, creaţiile în vers clasic din cea de-a treia secţiune a cărţii sunt mai reuşite, de fapt, fără prea mult efort, cititorul recunoaşte formarea iniţială şi aplecarea poetului spre ritm şi rimă:

„(...) Trist poet, aplecat peste rime şi scris,/ Poate şoimul te mai poartă pe aripa lui,/ Să te ducă pe tărâmul de vis,/ Poate-n palma ta se va bate alt cui.// Trist poet răstignit, tu scrii şi tu sui/ Pe marginea subţire a lumii, tăcut,/ Coroana de spini nu poţi s-o mai pui,/ Hotarele toate demult le-ai trecut...// (...)// Trist poet, n-ai plătit datoriile toate,/ Crucea ta e pierdută în lume,/ Şoimul tău să te ducă nu poate/ Spre ţara de vis ce poartă-al tău nume.// Trist poet, singur urci spre văzduh şi-n eter,/ Spre adâncul din noi, din lumină şi glas./ E târziu în iluzii, e târziu în mister,/ Tu eşti singurul înger ce aici a rămas." (*Trist poet*)

Am remarcat însă şi o seamă de reflecţii comune, ori lipsite de claritate, reverii uşor forţate, excesiv repetate, poezii la graniţă cu narativul şi o limitare a tensiunii/emoţiei poetice, care vulnerabilizează şi diluează discursul liric.

Încă de la primul poem al acestui volum (şi nu numai) am avut o senzaţie de déja-vu, observând o contaminare cu arhitectura textuală şi uneori cu materia poetică a unui alt eu liric, a cărui originalitate este de netăgăduit. Un instrumentar liric împrumutat nu ajută, nu poate fi un altoi pe propriul filon creativ, atât cât este el. Spun cu bună credinţă acest lucru şi mai ales cu speranţa că o personalizare a conturului poeziei în vers liber şi o reevaluare a felului în care este articulată şi adusă la propria măsură vor fi luate în seamă.

Gustul cireşelor amare este unic pentru fiecare dintre noi.

Liliana RUS

Literatura babiloniană și asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

Cântece în cinstea lui Izdubar

(continuare din numărul precedent)

A doua zi văzătorul lui Izdubar îi dezvăluie
Că toți zeii s-au adunat într-un consiliu de război
Și lui Anu putere i-au dat să-i pedepsească
Pentru c-au îndrăznit cererea zeiței Iștar să nesocotească.
Și-astfel i-a dat sfat bine cumpănit văzătorul
Despre cum să le dejoace complotul.

„La Khasisadra să mergi, care-a scăpat
De potop când peste pământ apele s-au ridicat
Asupra omenirii și tot uscatul l-au acoperit;
El la gura râului încă mai poate fi găsit.
Pentru marele său ajutor acum să-l căutăm va trebui
Căci furia lui Anu asupra noastră se va dezlănțui.
Nemuritorul trăiește lângă mare
Treci prin Hades, și-n curând pe văzător îl vei vedea.”
Astfel a replicat Izdubar și l-a îmbrățișat:
„Cu tine, Heabani, eu tronul mi-am împodobit
Cu tine voi pleca, tovarăș iubit
Și pe drum reciproc ne-om înveseli.”
„Drumul e lung, Regele meu, și dacă trăiesc
Cu tine merg, dar vai, tu să nu mă jelești,
Căci mari primejdii pe drum ne așteaptă, iar eu sunt bătrân,
Supleţea tinereții ca să mențin
De putere am nevoie. Dar, vai, e pierdută.
Inima mea e pregătită, dar, fiule, îmi e frică
De-aceste mădulare schilodite pe care taurul lui Anu le-a lăsat
Fără vigoare, pe văzătorul tău l-a deposedat:
Prea slăbit sunt eu pentru că la acea călătorie lungă și grea
Să purced. Prezența mea te-ar întârzia
Cu-aceste răni; ca să rezist nu mai am nici putere
Să-mi păzesc trupul pe munte, repede.
Dar dacă vrei, o, Rege, puterea mea îți aparține.
Cu voia să-ți plinesc, trupul meu bătrân va sări
Cu bucurie și toate pericolele voi înfrunta;
Dacă e nevoie, pentru tine va muri sluga ta.”
„Heabani, ce nobil ești! Văzătorul meu ales,
Drag îmi ești, inimii tale loiale curaj îi urez!”
Armăsari aprigi vom lua și tot drumul vom călări,
Călătorii ușoare vom face-n fiecare zi;
De pericole te voi apăra și păzi,
Așadar mâine agale la drum vom porni.”
Echipați apar ei pentru luna călătorie
A doua zi dimineață, ei la drum pornesc, în timp ce oamenii
din cetate îi aclamă cu veselie
Pe când spre câmpia strălucitoare ei se îndreaptă,
Spre primejdii cumplite merg ei: spre nenorociri și suferințe
ce îi așteaptă

(continuare în numărul viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Virgil Diaconu și Denisa Popescu, un dialog despre poezia de dragoste și recital poetic, la ARGEȘ TV, 4 martie 2023.

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești
sub egida
Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conţinutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii
decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iași

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

ZENOVIE CÂRLUGEA: BRÂNCUŞI – un dicţionar impresionant

Constat cu bucurie că unul dintre cei mai respectuoşi şi fideli scriitori faţă de document, Zenovie Cârlugea, publică un volum impresionant (900 pagini) la Tipo Moldova, *Constantin Brâncuşi. Oameni din viaţa lui. Dicţionar monografic* (...). Cum era de aşteptat, sînt cuprinse în dicţionar personalităţi adesea citate şi comentate, precum Marcel Duchamp, Tristan Tzara, Amedeo Modigliani, Fernand Léger, Erik Satie, Sonia Delaunay – prieteni apropiaţi ai sculptorului –, cît şi colecţionari şi galerişti americani, care apar în corespondenţa sa, ca Agnes şi Eugene Meyer, Louise şi Walter Arensberg, John Quinn, Katherine S. Dreier... şi lista ar putea continua. Altele, din mediul românesc, precum V.G. Paleolog, Ionel Jianu, Barbu Brezianu, sînt prezentate sub forma unor adevărate eseuri, indicînd importanţa contribuţiei lor la cunoaşterea operei şi personalităţii artistului. Originalitatea acestui volum constă, însă, în cercetări aprofundate asupra unor persoane care apar în corespondenţa pe care am publicat-o în volumul amintit din 2004 şi în diferite mărturii apărute în presă de-a lungul anilor sau reunite de Friedrich Teja Bach, de pildă, în catalogul operei sculptate, *Constantin Brancusi: Metamorphosen Plasticher Form*, Cologne, Dumont Buchverlag, 1987, pp. 223-316, sau de Romulus Rusan în *O discuţie la* Masa tăcerii *şi alte convorbiri subiective*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1976.

Astfel, se găsesc notiţe ale unor persoane precum Gheorghe Baltă, fiul unei prietene, Maria Cerchez-Baltă, cunoscut în mediile româneşti de avangardă, Gheorghe Bernardi, Irina Blanc/Procopiu, Scarlat şi Dida Calimachi, Ion Călugăru, Pierre Ciolan, Emil Damian, Constantin Diamandi, Julius Doppelreiter, Ion Dragu, Daniel Gheaţă, Paula Greiner (Paula Iliescu/Paula Illery), Teofil Ionescu, Edgar Kapralik, Constantin Levaditti, Gheorghe şi Helen Murgoci, Gheorghe Nicolcioiu, Aurel şi Elena Pampu, Dumitru, Daniel şi Alice Poiana, Rhe-Sylvia Radu, Gheorghe Savul, Felicia Stroescu, George Teodorescu, Ion Zamfirescu şi alţii. Unele dintre aceste persoane au fost direct legate de creaţia sculptorului, precum Alice Poiană, fiica unui prieten de tinereţe, pe care a şi botezat-o, şi după chipul căreia Brâncuşi a sculptat în 1906-1907 *Cap de copil adormit*, sau Ioan Alexandrescu, pietrar, care a lucrat sub îndrumarea sculptorului la *Poarta Sărutului*. Alţii ca Marguerite Vessereau sau Dimitrie Pascotă au lăsat texte inedite despre creaţia artistului. Iar cu alţii, precum Ion Gheorghian-Popescu, Carol Krauss, Toma Tomescu, foşti colegi de şcoală ai sculptorului, a avut o corespondenţă sporadică.

Nu puteau să lipsească din acest dicţionar numele tinerilor artişti care au trecut pe la atelierul parizian din impasse Ronsin, în intenţia de a se hrăni din învăţămintele maestrului, destul de rezervat în a dezvolta teorii sau precepte, convins fiind că tînărul artist ar trebui să-şi găsească singur drumul. Este cazul Irinei Codreanu şi al surorii ei, dansatoarea Lizica Codreanu, al Miliţei Petraşcu, Margaretei Cossaceanu-Lavrillier, al Sandei Kessel (Polizu-Micşuneşti), al lui Constantin Antonovici şi al artistului americano-japonez, Isamu Noguchi.

Toate informaţiile referitoare la aceste personalităţi contribuie la reconstituirea lumii în care a trăit şi a creat Brâncuşi, legată atît de spaţiul francez şi de cel american, care i-a deschis porţile, cît şi de spaţiul românesc. De aceea, *Dicţionarul monografic* constituie un instrument de lucru de un incontestabil interes, pentru care autorul merită toată aprecierea.

Doïna LEMNY

(Cronică în *Observator Cultural*, Bucureşti, Nr. 1028, 28 august 2020)